

**EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ ALANINDA
YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER (2002-2019) ÜZERİNDE BİR
İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI**

Elif Doruk

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Elif
Soyadı : DORUK
Bölümü : Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler
(2002- 2019) Üzerinde Bir İçerik Analizi Çalışması

İngilizce Adı: A Content Analysis Study on Postgraduate Theses (2002-2019) on
Social and Historical Foundations of Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Elif DORUK

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Elif DORUK tarafından hazırlanan “Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler (2002- 2019) Üzerinde Bir İçerik Analizi Çalışması” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Melek ÇAKMAK

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Esed YAĞCI

Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Bilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Halime Şenay ŞEN

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 26/07/2021

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

*Dünyanın en güzel göçmen kızına...
Babaanneme...*

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamı gerçekleştirdiğim süre boyunca maddi ve manevi desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen sevgili babam Aliş DORUK'a ve sevgili annem Hamide DORUK'a ömrüm boyunca teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda desteğini her zaman hissettiğim, mesleğimde kendimi geliştirmem adına beni yüreklendiren sevgili yol arkadaşım Selami TAŞKIRAN'a en içten dileklerimle teşekkür ederim. Birlikte yürüttüğümüz tez çalışması esnasında, tez çalışmasına verdiği destekten dolayı danışmanım Prof. Dr. Melek ÇAKMAK'a teşekkür ederim.

**EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ ALANINDA
YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER (2002- 2019) ÜZERİNDE BİR
İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI
(Yüksek Lisans Tezi)**

Elif Doruk
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos, 2021

ÖZ

Bu araştırma Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri (ESTT) Bilim Dalında 2002-2019 yıl aralığında yapılan tezler üzerinde bir içerik analizi gerçekleştirmek amacı ile tasarlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, YÖK tez veri tabanında yapılan tarama ile ESTT alanında ulaşılan 94 tez üzerinde bir doküman incelemesi gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan dokümanlar üzerinde metodolojik ve konu bağlamında bir içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, ESTT alanında belirtilen ve 2002-2019 yılları aralığında en çok tez çalışmasının 2010 ve 2019 yılında yapıldığı, tezlerde en çok kullanılan araştırma modelinin tarama modeli olduğu, tezlerin örneklem birimini en çok dokümanların oluşturduğu, tezlerde en çok amaçlı örneklem kullanıldığı, verilerin toplanmasında en çok literatür taramasının kullanıldığı belirlenmiştir. Analizler aynı zamanda, ESTT alanında yapılan tezlerin konu bağlamında ağırlıklı olarak Eğitimin Sosyal Temelleri alt boyutunda olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler : Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri, Doküman Analizi, İçerik Analizi,
Öğretmenlik Mesleği
Sayfa Adedi : 79
Danışman : Prof. Dr. Melek ÇAKMAK

**A CONTENT ANALYSIS STUDY ON THE GRADUATE THESES
(2002-2019) IN THE SOCIAL AND HISTORICAL FOUNDATIONS OF
EDUCATION
(Master Thesis)**

Elif Doruk

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

August, 2021

ABSTRACT

This research was designed with the aim of performing a content analysis on the theses studied in the Department of Social and Historical Foundations of Education between the years 2002-2019. For this basic purpose, a document review was carried out considering 94 theses in the field of Department of Social and Historical Foundations of Education by searching the thesis database of YÖK. A content analysis was carried out on the obtained documents in the context of methodological and subject matter. According to the analysis results, most of the thesis studies in the Social and Historical Foundations of Education were conducted in 2010 and 2019 field while the dominant used research model in theses was the scanning model. It was determined that the sample unit of the theses was mostly the documents, the most multi-purpose sampling was used in the theses, and the literature review was mostly preferred in the collection of data. The analyzes also showed that the theses studied in the field of Social and Historical Foundations of Education were predominantly in the Social Foundations of Education sub-dimension in the context of the subject.

Key Words : Social and Historical Fundamentals of Education, Document Analysis, Content Analysis, Teaching Profession

Page Number : 79

Supervisor : Prof. Dr. Melek ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Sınırlılıklar.....	3
1.5. Tanımlar.....	3
BÖLÜM II.....	4
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	4
2.1. Kavramsal Çerçeve	4

2.1.1. Eğitim Nedir?.....	4
2.1.2. Eğitimin Amaçları ve İşlevleri.....	5
2.1.3. Eğitimin Sosyal Temelleri.....	6
2.1.4. Eğitimin Tarihi Temelleri.....	10
2.1.5. Eğitimin Felsefi Temelleri.....	12
2.1.6. Öğretmenlik Mesleği	16
2.1.7. Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalının Gelişimi.....	20
2.2. İlgili Araştırmalar	24
2.2.1. ESTT' nin Alt Boyutları Kapsamında Örnekler.....	24
2.2.1.1. Eğitimin Sosyal Temelleri Kapsamında Araştırma Örnekleri.....	24
2.2.1.2. Eğitimin Tarihi Temelleri Kapsamında Araştırma Örnekleri.....	26
2.2.1.3. Eğitimin Felsefi Temelleri Kapsamında Araştırma Örnekleri.....	27
2.2.2. İçerik Analizi Kapsamında Araştırma Örnekleri	28
BÖLÜM III	35
YÖNTEM.....	35
3.1. Araştırmanın Modeli.....	35
3.2. Çalışma Evreni	36
3.3. Verilerin Analizi	37
3.3.1. İnanırlık (Geçerlilik ve Güvenilirlik)	39
BÖLÜM IV	40
BULGULAR VE YORUMLAR.....	40
4.1. Metodolojik Bağlamda Yapılan İçerik Analizine Yönelik Bulgular	40
4.2. Tezlerin Konusu Bağlamında Yapılan İçerik Analizine Yönelik Bulgular	49
BÖLÜM V	61
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61

5.1. Sonuç	61
5.2. Öneriler	62
KAYNAKLAR.....	64
EKLER.....	74
EK-1. İçerik Analizi	75
EK-2. İçerik Analizine Dahil Edilen Tezler	76

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Ankara Üniversitesi Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında Öğretimi Yapılan Dersler ve Derslerin İçerikleri (1965-1975)</i>	21
Tablo 2. <i>ESTT Bilim Dalı ve EFSTT Anabilim Dalının Bulunduğu Üniversiteler</i>	22
Tablo 3. <i>İncelenen Tezlere Göre ESTT Bilim Dalında Lisansüstü Öğrenim Düzeyleri</i>	36
Tablo 4. <i>Tezlerin (2002-2019) Yapıldığı Yıllara Göre Dağılımı</i>	41
Tablo 5. <i>Araştırma Kapsamında Analize Tabi Olan Tezlerin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı</i>	42
Tablo 6. <i>Tez Çalışmalarının Düzeyine Göre Dağılımı</i>	42
Tablo 7. <i>Tez Çalışmalarının Kullanılan Araştırma Modeline Göre Dağılımı</i>	43
Tablo 8. <i>Tez Çalışmalarının Örneklem Birimine Göre Dağılımı</i>	45
Tablo 9. <i>Tez Çalışmalarının Örneklem Seçme Tekniklerine Göre Dağılımı</i>	47
Tablo 10. <i>Tez Çalışmalarının Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı</i>	48
Tablo 11. <i>Tez Çalışmalarının Veri Analizi Tekniklerine Göre Dağılımı</i>	49
Tablo 12. <i>ESTT Alanının Alt Boyutları</i>	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> ESTT Bilim Dalının alt boyutlarında işlenen konu ve kavramlar.....	51
<i>Şekil 2.</i> Eğitim-öğretim konusunun alt başlıkları.....	52
<i>Şekil 3.</i> Sosyolojik kavram ve olaylar konusunun alt başlıkları	54

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
EFSTT	Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri
EFT	Eğitimin Felsefi Temelleri
EST	Eğitimin Sosyal Temelleri
ESTT	Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri
ETT	Eğitimin Tarihi Temelleri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bütün bilim alanları, belli bir felsefi epistemoloji ve düşünce, tarihsel birikim ve sosyolojik ontoloji üzerinde varlık gösterir. Nitelikli bilim tahsili ve üretimi, ilgili alanın felsefi ve tarihsel birikimini bilmek ve yeni araştırmalarda geçmişi dikkate alarak disiplinler arası bütünlüğü sağlamakla mümkün olabilir. XX. yüzyılın başlarında yeni bir bilim alanı olarak ortaya çıkan eğitim biliminin felsefi temellerini, tarihi tecrübesini ve sosyolojik realitesini incelemek ve ülkenin eğitim programlarının hazırlanmasında ve eğitimle ilgili meselelerin incelenmesine zemin olması amacıyla Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı oluşturulmuştur (Yıldız Teknik Üniversitesi, 2021).

Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalının en temel amacı, eğitimde niteliği artırmak için öğretmen adaylarının felsefi, sosyal ve tarihi bakış açılarını geliştirmektir. Zira bütün bilim alanları, belli bir felsefi epistemoloji ve düşünce ile tarihsel birikim ve sosyolojik ontoloji üzerinde varlık gösterir. Ayrıca anabilim dalı disiplinler arası bakış açısıyla eğitim biliminin felsefi temellerini, tarihî tecrübesini ve sosyolojik realitesini incelemek ve ülkenin eğitim programlarının hazırlanması ile eğitimle ilgili meselelerin incelenmesine zemin oluşturmak gibi önemli bir misyona sahiptir (Pamukkale Üniversitesi, 2021).

Kapsamlı ve önemli olan bu eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalar ile çeşitli konular incelenmiş ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Eğitim Bilimlerinin önemli bilim dallarından biri olan Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan çalışmalar kapsamında öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirme, eğitim bilimleri ve sosyoloji alanında önemli çalışmaları bulunan düşünürlerin biyografileri, eğitim-öğretim kurumlarının tarihsel gelişimi

ve eğitim-öğretim ders materyallerinin içeriğine yönelik inceleme gibi birçok konu alanına yönelik çalışmalar yapıldığı gözlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, 2002-2019 yılları arasında Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerini yapıldıkları yıl, üniversite, eğitim düzeyi, araştırma modeli, örneklem türü, örneklem seçme tekniği, veri toplama aracı, veri analizi tekniği ve araştırma konusu gibi çeşitli değişkenler açısından inceleyerek bir içerik analizi çalışması gerçekleştirmektir.

Bu temel amaç doğrultusunda, araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Bilim dalında yapılan tezlerin *yıllara* göre dağılımı nasıldır?
2. Bilim dalında yapılan tezlerin *yapıldıkları üniversitelere* göre sayısal dağılımı nasıldır?
3. Bilim dalında yapılan tezlerin *lisansüstü düzeye* göre dağılımı nasıldır?
4. Bilim dalında yapılan tezlerin kullanılan *araştırma modeline* göre dağılımı nasıldır?
5. Bilim dalında yapılan tezlerin *örneklem türüne* göre dağılımı nasıldır?
6. Bilim dalında yapılan tezlerin kullanılan *örneklem seçme tekniğine* göre dağılımı nasıldır?
7. Bilim dalında yapılan tezlerin kullanılan *veri toplama aracına* göre dağılımı nasıldır?
8. Bilim dalında yapılan tezlerin kullanılan *veri analizi tekniğine* göre dağılımı nasıldır?
9. Bilim dalında yapılan *tezlerin konularına* göre dağılımı nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri alanında yapılan tezler üzerinde metodolojik ve konu bağlamında bir analiz gerçekleştirilmiş olup, araştırma sonuçlarının alanda çalışan eğitimciler ve bu alanda yeni çalışmalar tasarlayan ya da çalışan araştırmacılar için katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırmanın konu bağlamında ESTT alanında yeni çalışmalar yapacak araştırmacılar için önemli bulgular sunduğu, ayrıca doküman incelemesine dayalı içerik analizi çalışmaları yapacak araştırmacılar açısından da katkı sağladığı dikkate alındığında alana bu spesifik boyutlarda da katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmada, YÖK tez tarama veri tabanında bulunan ve Eğitim Bilimleri Enstitüsünde gerçekleştirilmiş olan Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri ve Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında 2002-2019 yıl aralığında tamamlanan 94 tez incelenmiştir.

1.5. Tanımlar

Doküman inceleme, belgesel tarama, resim, film vb. yapıtları, yayınlanmış kitap, dergi vb. yazılı verileri analiz etmek için kullanılan nitel araştırma yöntemidir (Karasar, 2008).

İçerik analizi, birbirine benzer verilerin sistemli ve anlaşılır bir şekilde düzenlenerek yorumlanması için hazır hale getirildiği teknik (Yıldırım & Şimşek, 2008).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Çerçeve

2.1.1. Eğitim Nedir?

Eğitim, bireyin zihninin, bedeninin ve davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesinde alınan yolda gerçekleştirilen faaliyetlerin tümüdür. Bundan dolayı eğitim, hayat boyu devam eder ve planlı olabileceği gibi herhangi bir plana bağlı olmadan da gerçekleştirilebilir (Akyüz, 2015).

İnsanın içinde yaşadığı toplum ile bu toplumun kültürü ve yaşantısındaki birikimleri, çeşitli yönden kişinin gelişimini ve aldığı eğitimi farklılaştırır. İnsan pek çok bilimin konusu olduğu gibi eğitimin de konusunu oluşturur. Eğitimin temelinde, bir insan anlayışı ve felsefesi ile tasarlanan bir toplum oluşturma amacı vardır. Farklı çevre farklı eğitim anlayışının; farklı eğitim anlayışı ise farklı değer ve tutumların oluşmasını sağlar. Eğitim yardımıyla insan olgun, erdem sahibi, mükemmel bir varlık haline gelme sürecine girer. Eğitimin temel amacı ise insanın doğuştan sahip olduğu yeteneklerini geliştirmesini sağlamaktır. Farabi ve John Dewey gibi düşünürlere göre eğitimin temel amacı ekonomik değil ahlakidir. Eğitim, kısaca etkileme süreci olmakla birlikte yaşam boyu devam eden ve değişip gelişen bir kavramdır (Şişman, 2015).

Eğitim, informal ve formal eğitim olarak ikiye ayrılır. İnformal eğitim, bireyin yaşadığı ortamda kendine gerekli olan bilgiyi kendi kendine öğrenmesi olup belli bir plan ve programa göre değildir. Ayrıca öğreticiler de alanında uzman değildir. Formal eğitim ise, planlı, programlı ve belli amaç doğrultusunda gerçekleştirilmekle birlikte alanında uzman kişiler tarafından verilir. Temel amaç, bireylerde kalıcı izli ve istendik davranış değişikliği meydana getirmektir. Formal eğitim de örgün ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılır.

Örgün eğitim, belli bir yaş grubu için hazırlanmış eğitim- öğretim programlarının okulda bireylere verilmesi ile gerçekleşir. Yaygın eğitim ise, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim- öğretim kurumlarında yaş grubu gözetmeksizin yapılan okuma-yazma kurslarını, ev ekonomisi kurslarını ve kişisel gelişim kurslarını kapsamaktadır. Yaygın eğitime halk eğitimi, çıraklık eğitimi ve hizmet içi eğitim örnek verilebilir. Örgün eğitimle benzerliği ise planlı ve programlı bir şekilde gerçekleştirilmesidir (İnandı, 2019).

2.1.2. Eğitimin Amaçları ve İşlevleri

Kızıloluk (2007), eğitimin amaçlarını bireye, topluma, çevreye ve insanlığa yönelik amaçlar olmak üzere 4 başlıkta ele almıştır. Eğitimin bireye yönelik amaçlarının temelinde bireyi bedensel, zihinsel ve duygusal yönden geliştirmek yer almaktadır. Sonuçta insan biyolojik bir varlıktır ve geliştirilmeye ihtiyacı olan bir bedene sahiptir. Bundan dolayı eğitim insanı bedensel yönden geliştirmeyi amaç edinmiştir. Eğitimin topluma yönelik amaçlarının temelinde kültürel birikimi kuşaktan kuşağa aktarmak ve aynı zamanda toplumun kültürel birikimini korumak yer almaktadır. Eğitim, çevreye yönelik amaçları ile insana çevre bilinci ve doğa sevgisi kazandırmaya çalışırken insanlığa yönelik amaçları ile de insanı temele alan ve insan haklarına saygılı davranan insanlar yetiştirmeye çalışır.

Bireylere bilgi, tutum ve becerileri kazandıracak eğitim kurumlarında uygulanan eğitimin işlevleri ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi açık işlevleri, ikincisi ise gizil işlevleridir. Eğitimin açık işlevleri; kültür aktarımıyla bireyin toplumsallaşmasını sağlamak, yenilikçi ve değişmeyi sağlayıcı bireyler yetiştirmek ile siyasal, seçme ve yerleştirme ve ekonomik işlev kazandırmaktır. Eğitimin gizli işlevleri arasında eş seçme, tanıdık sağlama, statü kazandırma, çocuk bakıcılığı ve işsizliği önleme sayılabilir (Özdemir, 2011).

Eğitimin işlevleri farklı şekillerde de sınıflandırılmaktadır. Bu işlevler temelde açık ve gizli olarak ayrılırken; açık işlevleri de kendi arasında alt başlıklara ayrılmaktadır. Bunlar: eğitimin toplumsal, ekonomik, siyasal, bireysel ve felsefi işlevleridir. Gizli işlevleri ise, eş seçme, tanıdık sağlama, statü kazandırma, çocuk bakıcılığı, işsizliği önleme/çocuğun ekonomik sömürsünü engelleme ve temizleyicilik olarak sınıflandırılmıştır (Uğurlu, 2018).

İnandı (2019)'nın eğitimin işlevlerine yönelik yaptığı sınıflandırmada eğitimin işlevleri, açık ve gizli işlevler olarak ikiye ayrılmıştır. Açık işlevleri, kendi içinde bireyi toplumsallaştırma, toplumun kültürel miras birikimi ve aktarımı, var olan siyasal düzeni koruma ve yönetme, seçme ve yönetme, toplumu kalkındırma ve bireyi geliştirme olarak tanımlanmıştır. Gizil

işlevler ise, eş seçimine ortam hazırlama, sosyal çevrenin genişlemesinde katkıda bulunma, statü kazandırma, işsizliği önleme, çocuk bakıcılığı konusunda katkıda bulunma, çocuğun sömürülmesini önlemeye katkıda bulunma ve temizleyicilik olarak belirtilmiştir.

Eğitimin işlevleri, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri alanında yapılan birçok çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Başka bir ifadeyle, ESTT alanı kapsamı ve odağında eğitimin işlevlerinde vurgulanan boyutlara yönelik çeşitli çalışmalar (kitaplar, makale çalışmaları, raporlar ve tez çalışmaları vd.) yapılagelmiştir. Bu çalışma kapsamında, bahsi geçen çalışma ve kaynaklardan oluşan tez çalışmaları üzerinde bir analiz tasarlanmıştır. Araştırmanın analiz bölümüne geçmeden önce ESTT alanının boyutlarının kısaca tanıtılması yararlı olacaktır. Bu araştırmada ESTT alanında boyutlar Eğitimin Sosyal Temelleri (EST), Eğitimin Felsefi Temelleri (EFT), Eğitimin Tarihi Temelleri (ETT), ESTT alanında yapılan Öğretmen Temalı Çalışmalar vd. başlıklar altında ele alınmıştır.

2.1.3. Eğitimin Sosyal Temelleri

İnsan toplumsal bir varlık olduğundan dolayı toplumdan ayrı değerlendirilemez. İnsanın toplumsal yaşamını açıklayan bilim dalına ise sosyoloji denir. Sosyoloji, kişiyi yaşadığı çevre ve dahil olduğu grup içerisindeki yaşantıları ile inceler. Ayrıca, bireyin toplum içindeki rollerini, başka bireylerle olan ilişkilerini inceleyerek elde ettiği sonuçlardan hareketle bireyin davranışlarına etki eden toplumsal etmenlerin neler olduğunu ortaya koyar (Kaya, 2014).

Bireyin toplumsallaşabilmesi için en önemli etkenlerden bir tanesi de eğitimidir. Planlı ya da plansız yapılan eğitim toplumsallaşmanın temelini oluşturur. Bu açıdan toplumsallaşma ile eğitim arasındaki ilişkiyi iyi anlayabilmek için bazı kavramları vurgulamak gerekir. Bunlardan ilki toplum kavramıdır. Toplum, belli bir coğrafyada ortak kültürü paylaşan insan birlikteliğidir. Dolayısıyla sosyoloji, toplumu ve toplumla alakalı kavramları bilimsel olarak açıklayan bir bilim dalıdır. Özellikle, toplum, sosyal gruplar, kurumlar ve ilişkileri ele almaktadır. Sosyolojinin ortaya çıkışı çok eski olmamakla birlikte toplumsal hayatın yorumlanması eskiye dayanır. Eski Yunan, Hristiyan ve İslam dünyasında yetişen Eflatun, Aristo, Augustinus, Machiaevelli, Farabi, İbni Haldun gibi düşünürler bu alanla ilgilenmiştir. Eğitimi sosyolojik açıdan tanımlayacak olursak, bireyin içerisinde yaşadığı toplumda kendisini her açıdan geliştirdiği bir toplumsallaşma süreci olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda toplumlar da varlıklarını sürdürebilmek için eğitim kurumlarına ihtiyaç

duyarlar. Eğitim toplumun oluşturduğu temel sosyal kurumlarından biridir. Bundan dolayı eğitim ve toplum kavramları birbirini tamamlayan iki önemli kavramdır (Kamer, 2020).

Sosyolojide iki önemli kavram vardır. Bunlardan bir tanesi toplumsal tabakalaşma bir tanesi ise toplumsal hareketlilik. Toplumsal tabakalaşma bireylerin toplum içerisindeki statülerinin birbirinden farklı oluşudur. Bu hiyerarşik bir düzeni ifade etmektedir. Toplumsal tabakalaşmanın eğitime etkisi incelendiğinde ise toplumsal tabakalaşmanın üç boyutu etkili olmaktadır. Bunlar: ekonomik, siyasal ve toplumsal boyuttur. Ekonomik, siyasal ve toplumsal saygınlık yönünden üst tabakada yer alan birey ya da bireyler hayat boyu eğitim anlayışına uygun olarak kendilerini geliştirmez ve yeniliklere açık olmazlarsa toplum içerisindeki konumlarını yani statülerini kaybetmektedirler. Kısacası eğitim toplumun tabakalarını belirleyen önemli unsurlardandır. Toplumsal hareketlilik ise farklı toplumsal düzeydeki statüler arasındaki geçişlerdir. Toplumsal hareketlilik yatay hareketlilik ve dikey hareketlilik olmak üzere iki yönlüdür. Bireylerin toplumsal hareketliliğini sağlayan önemli etkenlerden biri de eğitimidir. Kendini geliştiren bireyler toplumsal statülerini yani toplum içindeki saygınlıklarını tabaka değiştirerek gösterirler. Eğitim aynı zamanda yeni bilgiler üreterek, yeni bilgileri yayarak, değerler geliştirerek, demokrasi yerleştirerek ve topluma yardım ederek toplumsal değişimi sağlar (Küçükahmet, 2016).

Sosyoloji bilim dalı aynı zamanda kültür, kültürlerarası ilişki ve kültürün özelliklerini incelemektedir. Kültürün temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir: Kültür toplumsaldır, öğrenilir ve öğretilir; zamanla ve toplumdan topluma değişebilir; aktarılır ve sürekli; bireyin bedensel, ruhsal, düşünsel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılar; ögeler arasında uyum vardır; kurallar sistemidir, bütünleştiricidir ve kapsayıcıdır. Kültürü oluşturan ögeler ise; değerler, toplumsal normlar, gelenek-görenek-örf ve adetlerdir (Kamer, 2020).

Toplumu inceleyen sosyoloji bilim dalı, eğitim- toplum ilişkisi sonucu ortaya çıkan eğitim sosyolojisi alt dalının oluşmasını sağlamıştır. Er (2000)'e göre eğitim sosyolojisinin amacı, eğitim ve toplumun kurumları arasındaki ilişkiyi temele alarak toplumun özelliklerine uygun bir eğitim sisteminin oluşmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda eğitim sosyolojisi alanında: toplumun eğitimden beklentilerini araştırmak, toplumun ihtiyaçları konusunda eğitime düşen görevleri belirlemek, eğitime yönelik temel ilkeleri belirlemek ve eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek için eğitim-toplum ilişkisini incelemek, önemli unsurlardır.

Eğitim sosyolojisinin hareket noktası, eğitim sistemi, öğretmen-öğrenci, öğrenci-okul ilişkileri, eğitim programları ve öğretim de uygulanan yöntemlerdir. Eğitimin toplumsal yaşantıdaki yeri, toplumsal hareketlilik, eğitimde fırsat eşitliği eğitim sosyolojisinin

kapsamına girer. Eğitim sosyolojisinin önemi, eğitim kurumlarını etkileyen diğer toplumsal kurumlar hakkında önemli bilgileri sosyoloji ve onun özel bir dalı olan eğitim sosyolojisi yoluyla elde edip kurumlar arası sağlıklı ilişkilerin kurulmasını sağlamaktır (Küçükahmet, 2016, s.98).

Eğitim sosyolojisi, toplumsal kurumlar, süreçler, olaylar ve gruplar arasındaki ilişkileri inceler. Sosyolojinin kurucusu olan Durkheim ile birlikte Max Weber'in bu alana yaptıkları katkılar oldukça önemlidir. İlk olarak Avrupa'da ortaya çıkan ve daha sonra Amerika'da gelişen eğitim sosyolojisi, Türkiye'de Ziya Gökalp, Prens Sabahattin, İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Ethem Nejat öncülüğünde gelişme göstermiştir (Özdemir, 2011).

Ziya Gökalp, Durkheim'ın görüşlerini Türkçeleştirerek eğitimin amaçlarını vurgulamıştır. Prens Sabahattin, bireyin her konuda başarılı yetiştirmesini amaçlamıştır. İsmail Hakkı Baltacıoğlu ise eğitimde yenilikçiliği savunup, eğitim ve üretim kavramlarını bir arada değerlendirerek Köy Enstitüleri'nin kurulmasında öncülük etmiştir. Öte yandan Nurettin Topçu, eğitimin amacını erdemli insan yetiştirmek olarak tanımlamıştır. Eğitim sosyolojisi alanındaki yaklaşımlar; işlevselci yaklaşım, çatışmacı yaklaşım, feminist yaklaşım ve yorumcu yaklaşım şeklinde dörde ayrılır. İşlevselci yaklaşım, eğitimin amacının toplumsal düzeni sağlamak olduğunu belirtirken, çatışmacı yaklaşım ise modern toplumlardaki işlevlerine ilişkin kuşku ve eleştiriler öne çıkartarak eğitime eleştirel bakmayı öne sürmüştür. Feminist yaklaşım, eğitimde cinsiyet ayrımının olmaması gerektiğini; yorumcu yaklaşım ise bireylerin davranışlarının asıl toplumsal gerçekliği oluşturduğunu dile getirmektedir. Eğitim, toplumsallaşmanın yanında kültür aktarımını da sağlamaktadır. Kültür ise toplumların her türlü maddi manevi birikimleridir (Kamer, 2020).

Ergün (2014), eğitimi tanımlarken bireyi içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olarak değerlendirmiştir. Ayrıca eğitimi, kişinin toplumunun kültürünü benimsemesi, kültürüne dahil olması ve ait olduğu kültürü geliştirmesi olarak ifade etmiştir. Toplumsal kurum olarak eğitimin değerlendirilmesi yapıldığında, kurumların ortaya çıkışının nedenlerinden birinin toplumun gereksinimlerinden birini veya birkaçını karşılama amacı olduğu görülmektedir. Kurumlar birbirinden bağımsız olmayıp, düzenlenmiş statüler, roller ve normlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal değişim ise bu süreci etkileyen en önemli unsurdur.

Toplumsal değişmeyi etkileyen etkenler arasında fiziksel çevre, bilim ve teknoloji, kültür, nüfus hareketliliği ve ekonomi yer almaktadır (İnandı, 2019). Eğitimin toplumsal işlevleri arasında kabul gören bir diğer bir görevi ise, kültürel öğelerin aktarımını yapmasıdır. Eğitim yoluyla aktarılan bu kültürel öğeler, dil, hoşgörü, empati, kendini tanıma, değerler, topluma

uygun belli davranış örnekleri, düşünme yapısı, teknoloji, ekonomi, sanat, spor, oyunlar, bayramlar ve dindir (Ültanır, 2003). Eğitim ve kültür, birbiriyle yakından ilişkili kavramlardır. Bu kavramların ilişkisi nedeniyle Eğitim Antropolojisi alanı ortaya çıkmıştır. Eğitim Antropolojisi, kültür ve eğitim ilişkisini çeşitli kültürlerle göre inceler (Spindler, 1963). Bu ilişkiden hareketle eğitim, kişiliğin gelişimi, tüm topluluğun bir eylemi veya bir topluluğun tüm yaşamı olarak da tanımlanabilir (Ottaway, 1968).

Eğitim-sosyoloji ilişkisi içerisinde, toplumu etkileyen hukuk, siyaset ve ekonomi gibi diğer etkenler de bulunmaktadır. Bu etkenlerden birincisi olan hukukun alt dalı olan eğitim hukukunun temel konuları, aile hukuku ve çocuk hukukunu içermektedir. Bu konudaki çalışmalarda temel hedef, eğitimcilerin eğitim öğretimin hukuki temellerini ve boyutlarını, uluslararası düzenlemeleri ile Türk milli eğitim mevzuatını öğrenmesi, işleyişin aksayan yönleri belirlenmesi ve gerekli reformların belirlenmesidir. Bahsedilen kurumların amaçlardan bir diğeri ise, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaktır. Çağdaş ve demokratik toplumlarda eğitim hakkı temel hak olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda eğitimde fırsat eşitliği önemli bir kavramdır. Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen etmenler arasında coğrafi etmenler (köy ve kent ayrımı, bölgesel farklılaşma), ekonomik etmenler (ailenin geliri, devletin ekonomik gücü), siyasi etmenler ve toplumsal etmenler (nüfus ve eğitimsel dengesizlikler) sayılabilir. Türk eğitim mevzuatında yer alan ve öne çıkan kanunlar (Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun, Mesleki Eğitim Kanunu, MEB'in Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Yükseköğretime İlişkin Düzenlemeler) hakkında bilgi sahibi olarak bireyler hak ve ödevlerinden haberdar olabilir. Eğitim- sosyoloji ilişkisi bağlamında toplumu etkileyen ikinci etken ise siyasettir. Siyasetin eğitimle ilişkisini incelemek için öncelikle siyasetle ilişkili kavramların bilinmesi gerekir (İnandı, 2019). Siyaset, milletlerin maddi ve manevi değerlerini, kavram, kurum ve uygulamaları içeren kültürün iki önemli boyutundan bir tanesidir. Bu boyutlardan bir diğeri ise eğitimidir. Eğitim kültürün bütün unsurlarını nesilde nesile aktarılmasını ve böylelikle bireylerde milli kimlik bilincinin kazanılmasını sağlar (Özdemir, 2011).

Eğitim-sosyoloji ilişkisinde etkili olan üçüncü etken ise ekonomidir. Eğitim-ekonomi ilişkisinde, olayların ve insanların karar ve davranışlarını objektif bir bakış açısıyla inceleme

ve sonuçları gerekçesiyle ortaya koymak ön plandadır. Çünkü eğitim ekonomisi, insanların ve toplumların daha sağlıklı planlar yaparak geleceklerini iyi şekilde yönlendirmelerini sağlamaktadır (İnandı, 2019). Eğitim-ekonomi arasındaki bu sıkı bağ bir döngü şeklinde düşünülebilir, buna göre eğitim ekonominin ihtiyaç duyduğu iş gücünü yetiştirir. Bu hizmetin yürütülmesinde ise belli bir maliyet ortaya çıkar ve bu durum bir döngü şeklinde devam eder. Bununla birlikte eğitim toplumsal düzeyde gelir oluşturma görevi de üstlenir. Ekonominin yer aldığı her alanda olduğu gibi eğitimle ilişkisinde de arz-talep ve verimlilik kavramları önemlidir (Korkmaz, 2006). Eğitim ekonomisi, 1960'lı yıllardan bu yana hızla gelişim göstermektedir. Bu gelişimde alanla ilgili yapılan araştırmaların katkısı oldukça fazladır. Yapılan araştırmaların konusunu, eğitimin ekonomik büyümeye katkısı, eğitim yatırımları, eğitilmiş insan gücünün rolü, eğitimin maliyeti ve eğitimin refah seviyesi üzerine etkileri oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu araştırmaların odağında insan sermayesi kavramı yer almaktadır. İnsan sermayesinin sağlanması yalnız eğitimle değil, aynı zamanda verimlilik kavramıyla da ilişkilendirilebilir. Eğitimin ekonomi üzerinde faydaları düşünüldüğünde, eğitim görmemiş işgören ile eğitim görmüş işgören arasındaki verimlilik ve elde edilen gelir açısından farkları en aza indirmek bu faydaların temelidir. Eğitim ile ekonomi ilişkisinde üzerinde en çok durulan bir diğer konu ise eğitim sistemindeki girdi ve çıktılardır. Eğitim sisteminin çıktıları ülke ekonomisinin önemli bir bölümünü oluştururken, eğitim sisteminin girdilerinde ön plana çıkan durum eğitim sürecinde zamanı ölçme sorunudur. Eğitim ekonomisi alanında bu sorunların çözümüne yönelik farklı araştırmalar yapılmış, farklı öneriler sunulmuştur (Woodhall, 1994).

2.1.4. Eğitimin Tarihi Temelleri

Eğitimde işe yarar sonuçlar alabilmek için, eğitimin fonksiyonunu doğru olarak yerine getirmek gerekmektedir. Eğitim kalitesini artırmak için ise kuramları, yöntemleri ve uygulamaları kullanmak gerektiği tespit edilmiş ve bunun sonucunda eğitim bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir (Küçükahmet, 2016, s. 10).

Eğitimin ilişkili olduğu bir diğer alan tarih alanıdır. Bu ilişkiden hareketle eğitim tarihi kavramı ortaya çıkmıştır. Eğitim tarihi, her toplumun kendi eğitim faaliyetleri geçmişini ve tecrübelerini doğru olarak bilmesi, bunlardan yararlanarak günümüzü daha sağlıklı değerlendirmesi ve geleceğe yönelik sağlam planlar yapmasını sağlar. Eğitime dair her türlü uygulamanın tarihi ve eğitim tarihi çalışmaları Türk eğitim tarihi kapsamında verilmektedir (Ergün, 2008, s. 321). Türk eğitim tarihi bilgisi; eğitim sorunlarının anlaşılabilmesi ve

gerekli çözümlerin bulunabilmesi; öğretmenlerin meslek bilincine sahip olmaları ve bilinçli bir şekilde hayatta var olan bilgileri sorgulayabilmeleri; Türk tarihinin dünü ve bugünü hakkında bilgi sahibi olup, iyi bir gelecek için yaşananlardan ders çıkarabilmeyi öğrenmek açılarından önemlidir (Akyüz, 2015).

İlk Çağ'ın en önemli özelliği, günlük yaşamın inanç sistemine göre şekillenmesidir. Yazının keşfi ile birlikte insan yaşamında çok önemli değişimler meydana gelmiştir. İnsanlar yaşadıkları dönemlerle ilgili bilgileri yazıya geçirerek, kendi döneminde yaşayan başka toplumlara ya da kendinden sonraki toplumlara bilgi aktarmışlardır (İnandı, 2019). İlk Çağ'da, Mısır'da, din ve inançlar eğitim aracı olarak görülmüş ve eğitimi din adamları gerçekleştirmiştir. Estetik, jimnastik ve ahlak eğitimi önemli görülmüş ve telkine dayalı bir eğitim yaklaşımı uygulanmıştır. Çinliler dünyanın en eski medeniyetlerindendir. Bu yüzden de gelişmiş bir kültüre sahiplerdir. Eğitim sistemlerinin temelini ise küçük yaşlarda eğitime dayanmaktadır. Bunu, erdemli insan yetiştirme amacına dayandırmaktadırlar. Hintlilerde, eğitim Brahmanizm ve Budizm öğretilerinden hareketle yürütülmüştür. Brahmanizm'de amaç irade eğitimi vererek Brahma'ya ulaşmakken, Buda'da ise Nirvana'ya ulaşmaktır. Antik Yunan'da, Sparta ve Atina site devletlerinde Atina eğitim sistemi kabul görmüş ve yaygın olarak uygulanmıştır. Sparta şehir devletinde savaşçı yetiştirmek ön plana çıkmıştır. Antik Roma'da ise teoriden çok uygulamaya yer verilmiş ve eğitim aracılığıyla iyi vatandaş yetiştirmek amaçlanmıştır (Bakioğlu, 2015).

Orta Çağ'dan itibaren kilise baskısı hâkim iken Rönesans ve Reform hareketlerinin ilan edilmesiyle yeni eğitim metotlarının ortaya çıkması eğitim felsefesini olumlu yönde etkileyerek eğitim ilke, amaç ve öğretim metotlarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bunun sonucunda, bireyi merkeze alan disiplinci ve aynı zamanda demokratik eğitim yaklaşımları benimsenmiştir. Eski Türklerdeki ve Müslüman Türk devletlerindeki eğitim sistemi daha çok yiğitlik, savaşçılık, dindarlık, bilimi sevmek, yenilikçilik, millilik ve laiklik esaslarına dayanmaktadır. Batı tarzı eğitim anlayışının Türk eğitim tarihine ve Türk eğitim sistemine yansması ise Cumhuriyet ile birlikte olmuştur. Bu dönemde, Türk milli eğitim sistemi bugünkü şeklini alarak okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde eğitim verilir hale gelmiştir (Özdemir, 2011).

Tarihte formal eğitimin konusu okuyup yazmayı öğrenmek ve en saygın mesleklerden biri de yazıcılıktı. Edebiyatın yanında matematik, cebir ve astroloji gibi alanların öğretildiği günümüzde kanıtlanmıştır. Yazının icadının Sümerler tarafından gerçekleştirilmesi, ardından Çin Uygarlığında gelişmişim göstermiştir. Diğer taraftan Orta Asya'da yaşamış

Türklerin gelişmiş alfabeleri, kelime bakımından son derece zengin dilleri vardır. Göktürkler döneminde kullanılan Göktürk alfabesi ardından Uygurlar tarafından kullanılan Uygur alfabesi bunun önemli kanıtlarındandır. Yunanlar ise İlk Çağ'da Doğu'dan öğrendikleri bilgiler ile felsefe akımının ortaya koyduğu eğitim anlayışlarını değiştirmiş ve geliştirmiştir. Türklerde eğitim İslamiyet ile birlikte medreselerde verilmeye başlanmıştır. Nizamiye Medreseleri Selçukluların ve tarihin önemli eğitim kurumlarındandır. Bununla birlikte Avrupa'da ilk üniversite Bologna'da 1119 yılında Bağdat Nizamiye Medresesi'nden 54 yıl sonra kurulmuştur. Anadolu Selçuklularında ve Osmanlı Devleti'nde medreseler korunmuş ve geliştirilmiştir (Küçükahmet, 2016).

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra modern kozmoloji ve tabiat felsefesi alanları gelişmiştir. Özellikle tıp alanında çok fazla sayıda çalışma yapılmış ve ileri düzeyde gelişmeler ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılda Osmanlı'da mühendislik alanında pek çok gelişme yaşanmıştır. 19. yüzyıl hem Avrupa hem de Osmanlı'da "Eğitim Çağı" olarak ifade edilmiştir. 19. yüzyılda Tanzimat'tan Meşrutiyet'e kadar temel eğitim kurumları daha yaygın ve sistematik hale gelmiştir. Modern eğitim anlayışının İkinci Mahmut döneminin sonlarına doğru Türkiye'ye geldiği söylenebilir. Türk eğitim tarihinde büyük değişimler Cumhuriyet döneminde yaşanmıştır. 1924'te çeşitli alanlarda rapor sunmak üzere yurtdışından eğitimciler gelmişlerdir. Bunlardan bir tanesi de John Dewey'dir. Türkiye'deki eğitim sistemini çeşitli açılardan incelemiş ve eğitim sisteminin nasıl geliştirilebileceğini dair ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına uygun eğitim müfredat önerileri sunmuştur. Sonrasında temel eğitim ve halk eğitiminde önemli gelişmeler yaşanmıştır. En önemli gelişmelerden bir tanesi olarak yükseköğretimde 1933'te gerçekleştirilen Darülfünun'un İstanbul Üniversitesi adını alması gösterilebilir (Bakioğlu, 2015).

2.1.5. Eğitimin Felsefi Temelleri

Felsefe, insan-evren ilişkisini açıklayan ve bilgelik sevgisini ifade eden bilimdir (Gutek, 2014). Bu nedenle felsefe bilimi, birçok bilim dalını etkisi altına alan kapsamlı bir bilimdir. Bunlar arasında din felsefesi, bilim felsefesi, dil felsefesi ve eğitim felsefesi gibi bilim dalları sayılabilir. Bu kapsayıcılığıyla felsefe, bilimlerin anası niteliğindedir (Şişman, 2015). Ergün (2014), felsefeyi insanın aklının bir eseri ve insani bir etkinlik olarak tanımlamıştır. İnsan hayatı anlamlandırmak için akıl yoluyla yaptığı tüm etkinlikleri kapsayan felsefe, aynı zamanda insanın sahip olduğu kuşku duygusuyla insanı her şeyi sorgulamaya ve eleştirel düşünmeye yöneltir. Felsefenin de kendi içinde farklı alanları vardır. Bunlar, varlık felsefesi

(ontoloji), bilgi felsefesi (epistemoloji), değerler felsefesi ve mantıktır. Ontoloji, varlığı yani var olanı; epistemoloji, bilginin, değerler, etik ve estetiğin ne olduğu; mantık ise aklın ne olduğunu ve kurallarını inceler (Arslan, 2016).

Eğitim, bireyin yeteneklerini geliştirirken bir yandan da bireye yeni yetenekler kazandırarak bunu çağın gereklerine uygun olarak yapmayı hedefler. Eğitimin ana unsuru ile insan ve insanın tüm problemleri felsefeyle iç içedir. Çünkü felsefenin en önemli konularından biri insandır. Her ikisinin inceleme konusunun insan olması nedeniyle felsefe ve eğitim sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim sonucu oluşan eğitim felsefesi, eğitim programlarının temellerinden biridir. Eğitim felsefesi eğitim programlarının hazırlanması aşamasında neye ve neden ihtiyaç duyulduğu üzerinde durur. Bu nedenle eğitim programları toplumları etkileyen farklı felsefi görüşlere göre hazırlanmaktadır. Bundan dolayı eğitim programlarının yapısı çok çeşitli fikirlerin bir araya gelmesi ile oluşturulmaktadır (Seven, 2010).

Eğitim felsefesi, eğitimin kapsamına giren her türlü konuya, aynı zamanda eğitimde yaşanan sorunlar da dahil olmak üzere hem eleştirel yaklaşım hem de çözüm bulma özelliğine sahip olan bir alandır. Uygulanan eğitim politikalarının tutarlılığı da yine eğitim felsefesinin konularından birini oluşturmaktadır (Ergün, 2014). Hook (1973)'a göre eğitim felsefesi, insan hayatının değeri ve keşfini, tüm kültürel faaliyetlerde eğitimin rolünü, toplumun bireyin ihtiyaçlarına etkisini, eğitimin amaçlarının gerçekleştirilebileceği ideal toplumu, bireysel ve toplumsal amaçlara ulaşmak için gerekli olan unsurları inceler. John Dewey, eğitimi, temel eğilimleri geliştirme süreci olarak tanımlarken, felsefeyi de genel eğitim kuramı olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamadan hareketle eğitimciler, eğitimin temel sorunlarına felsefe yoluyla çözüm bulmayı amaçlamaktadır (Morris, 1963).

Ülkelerin eğitim politikalarının oluşmasında eğitim felsefesi belirleyici unsurdur. Eğitim programlarının temellerinde yer alan eğitim felsefeleri, eğitim programlarını çeşitli açılardan etkilemektedir. Program geliştirme süreci göz önünde bulundurulduğunda, eğitim felsefesinin özellikle program tasarım modelinin belirlenmesi aşamasında etkili olduğu görülmektedir. Eğitim programlarının temelinde konu, öğrenci veya toplumsal sorunlar bulunmaktadır. Bazı programlar için konular önemli iken, bazı programlar için öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları, bazı programlar için ise toplumsal sorunlar önemlidir. Bunun belirleyicisi ise temele alınan felsefedir. Birey, toplum ve konu alanlarından birisi diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bunu da belirleyen en önemli unsur programın dayandığı eğitim

felsefesidir. Eğitim felsefesi ise hedef, içerik, eğitim durumları ve sinama durumları gibi programların tüm unsurlarını etkilemektedir (Arslan, 2016).

İnsana ilişkin konuları inceleyen felsefe, insanı merkeze alan ve insanı sorgulayarak kendini, çevresini keşfetmesini sağlayan bilim dalıdır. Felsefe ve eğitim ilişkisinin temelini hakikat, güzellik, iyilik ve erdem oluşturmaktadır. Felsefe, eğitimde özgürleşme üzerinde durur. Eğitim, aydınlanma ve üretme etkinliğidir. Eğitim felsefesi akımlarına bakıldığında daimicilik, esasicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık olarak dörde ayrılmaktadır. Daimicilik akımı, eğitimde değişmeyen kurallara dayanır ve gerçeğin hep aynı olduğunu kabul eder. Esasicilik akımı ise en uzun süre uygulanan eğitim felsefesi olup kişinin toplumsallaşarak kültürel değerleri kazanmasını amaçlar. Öte yandan ilerlemecilik akımı, pragmatist felsefeden etkilenerek oluşarak gelişmiştir. Geleneksel eğitimin aşırı disiplinciliğine ve katı kurallarına karşıdır. Yeniden kurmacılık akımı ise, temeli evrensel değerlere dayalı bir toplum oluşturmayı amaçlamaktadır (İnandı, 2019).

Felsefede “Niçin insan yetiştireceğiz?” temel sorusundan hareketle eğitim felsefesi gelişim göstermiştir. Eğitim ve öğretim etkinliklerine ilişkin sorgulama alanı oluşturan ve bunu geliştiren bilim dalı eğitim felsefesidir. Entelektüel ve akılcı eğitim felsefesi Antik Yunan döneminde, pozitivist eğitim felsefesi ise 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Pragmatizm Amerika’da ortaya çıkmış bir felsefi akımdır. İlerlemecilik ise John Dewey ve William Heard Kilpatrick öncülüğünde ortaya çıkmıştır. Eğitim yaşama uyum değil yaşamın kendisidir anlayışını vurgulamışlardır. Daimicilik ise ilerlemecilik anlayışının eksiklerini gidermek için ortaya çıkmış bir akımdır. Eğitimin geliştirilmesinin vazgeçilmez koşulu entelektüel yeterlikler olduğunu savunan temel esasicilik akımı Amerika’da ortaya çıkmıştır. İlerici eğitim görüşünün yeniden canlandırıp geliştirilmesi amacıyla yeniden yapılandırmacılık akımı ortaya çıkmıştır. Varoluşçu eğitim felsefesi 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra etkili olmuştur. Bu görüşe göre insan donanımlı bir şekilde dünyaya gelir ve birey olma-kendini tanıma bu sürecin temelini oluşturur. Materyalist eğitim felsefesinde ise maddesel süreçlerin sürekli olarak son etki oluşturduğu ve belirleyici olduğu ileri sürülür (Küçükahmet, 2016).

Çağdaş eğitim felsefesinin konuları arasında eğitimin amaçları, okul ile hayat ilişkisi, çevre değişimleri-insan ilişkisi ve bilgi toplumu yer almaktadır. Eğitim felsefesinin temel amacı, eğitim problemlerini anlayabilmek ve bilimsel olarak analiz edilebilmelerini sağlamaktır. Eğitim felsefesi akımlarının yanında çağdaş eğitim akımları da önemlidir. Bunlardan Sanat Eğitimi Akımı, eğitimin yenileşmesi gerektiğini savunur. Bu yenileşmenin kaynağını sanata

dayandırır. Eğitimde insanın estetik duygularına yer verilmesini savunur. Çocuktan Hareket Akımı ise bütün eğitim öğretim sistemlerinin merkezine çocuğu almaktadır. Key, Montessori ve bu akımın Peterson önemli temsilcileridir (Özdemir, 2011, s. 184-185).

Bir de eğitimi etkileyen temel felsefi akımlar vardır. Bunlar, maddi gerçekliği savunan realizm yani gerçekçilik, gerçekliğin ruhsal olduğunu savunan ve gerçekliğin doğuştan geldiğini savunan idealizm ve yarar sağlayan bilginin gerçek olduğunu savunan pragmatizm, yani yararcılık, ve gerçekliğin kişiden kişiye göre değişebileceğini savunan varoluşçuluktur (Arslan, 2016). Bu akımların eğitim ile ilişkisi şu şekilde özetlenebilir: İdealizme göre doğru bilgi tek ve değişmezdir; gerçeğe ise gözlem ve deneyden çok düşünme ve sezgi ile ulaşılır; O nedenle kültürel değerlerin aktarılmasını içermektedir. Realizme göre eğitim, maddi gerçekliği anlama ve açıklama süreci olarak açıklanır. Gerçek bilgi mutlak ve değişmezdir. Eğitim ise konu ve öğretmen merkezli olmalıdır. Eğitimde dünyayı anlamak önemlidir. Pragmatizme göre eğitim yoluyla doğruların değişebileceği öğretilmelidir; eğitim süreçleri doğal yaşamla aynı çerçevede değerlendirilmelidir; eğitimde öğrencinin doğal yaşama uyumunu öğrencinin kendisi tarafından gerçekleştirilmelidir. Varoluşçuluğa göre ise öğrenci mutlak özgür olmalı ve öğretmenin görevi sadece öğrenciye yardım etmek olmalıdır (İnandı, 2019).

2018 yılında yayınlanan yeni öğretmen yetiştirme programında, Eğitim Felsefesi dersi tüm öğretmen yetiştirme alanlarındaki meslek bilgisi dersleri içinde haftalık 2 ders saati olarak planlanmıştır. Program kapsamında ders içeriği ise felsefenin temel konuları ve sorun alanları, temel felsefi akımlar ve eğitim, eğitim felsefesi ve eğitim akımları, bazı felsefecilerin (Socrates, Platon, Aristoteles, Farabi, İbni Sina, Rousseau, Dewey vd.) eğitim görüşleri, insan doğası, bireysel farklılıklar ve eğitim, siyasi ve ekonomik ideolojiler açısından eğitim, Türkiye’de modernleşme sürecinde etkili olan düşünce akımları ve eğitim ve Türk eğitim sisteminin felsefi temellerini kapsamaktadır (YÖK, 2020).

Eğitim ile ilişkili olan bir diğer bilim dalı ise psikolojidir. Felsefe ve psikoloji bağından hareketle eğitim ve psikoloji ilişkisi bu başlık altında yer almaktadır. Bireyin davranış ve öğrenmeye dair ilk açıklamaları felsefi temellidir. Psikoloji biliminin gelişmeye başlaması ile insan davranışlarının nedenleri çeşitli açılardan ele alınmaya başlanmıştır. Eğitimde, öğrenenle ilişkili olarak da bireysel farklılıklar dikkate alınmaya başlanmıştır. Böylece öğrenmede bireysel başarı, kişinin özellikleri, bilişsel kapasitesi, zekâsı, yaratıcılığı ve ihtiyaçları ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte motivasyon kavramı da önem kazanmıştır (Bakioğlu, 2015). Psikoloji, insanların davranış, duygu ve algılama gibi ruhsal yapısını

etkileyen konuları incelemektedir. Bireyin çevreye uyumu ile ilgili sorun ve bireyin davranışlarını yaşadığı zihinsel ve duygusal süreçten hareketle yorumlar (Kaya, 2014). Psikoloji biliminin ilgili alanları; deneysel psikoloji, fizyolojik psikoloji, gelişimsel psikoloji, kişilik psikolojisi, sosyal psikoloji, öğrenme psikolojisi, klinik ve rehberlik psikoloji ve okul psikolojisi (Küçükahmet, 2016). Eğitim ve psikoloji ilişkisini ortaya koyan eğitim psikolojisi, psikolojinin alt dallarından biridir. Eğitim psikolojisi, öğrenme ve öğrencinin özelliklerini incelemeyi amaçlar. Gelişim, büyüme ve olgunlaşma kavramları çerçevesinde, öğrencinin ideal öğrenme ortamını şartlarının neler olması gerektiğini ortaya koyar (İnandı, 2019). Eğitim ile psikolojinin kesiştiği alan eğitim psikolojisi. Eğitim psikolojisi, eğitim uygulamalarının bireyi yani biri öğreneni vurgulayan bölümdür. Öğrenenin, gereksinimlerini ve yeteneklerine dikkat çeker. Öğrenen merkezli eğitim sisteminin işleyiş sürecini; kısacası kişilerin gelişimleri ve öğrenmeleri arasındaki ilişkiyi inceler (Küçükahmet, 2016). İnsan davranışlarını inceleyen psikoloji bilimi bunu gerçekleştirirken farklı araştırma yöntemleri kullanır. Pek çok kaynakta, değerlendirilen bu yöntemlerin birkaçına yer verilmiştir. Örneğin nörobiyolojik yaklaşım, insanın içinde bulunduğu nörolojik süreçlere göre davranışı değerlendirirken davranışçı yaklaşım, davranışı uyarıcı ve tepki kavramları ile açıklar. Bilişsel yaklaşım ise davranışı organizmanın amaçları ve beklentileri yönünden inceler. Psikolojinin ilgili alanlarından klinik psikoloji, psikolojik rahatsızlıkların tedavisi ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmektedir. Danışmanlık psikolojisi ise kişinin kendini tanımasına ve yaşamında kendisi ile ilgili karar vermesine yardımcı olur. Bununla birlikte gelişim psikolojisi, yaş değişimleri ile ortaya çıkan davranış değişimlerini incelerken sosyal psikoloji ise kişinin toplum içerisindeki davranışlarını ve kişilerin birbiriyle olan ilişkilerini inceler (Özdemir, 2011).

2.1.6. Öğretmenlik Mesleği

ESTT alanı kapsamında yapılan bazı çalışmalarda öğretmen temasına odaklanıldığından, çalışmanın bu kısmında öğretmenlik mesleği, öğretmen yetiştirme programları vd. konularda kısaca bilgi verilmektedir.

Öğretme, bir kimsenin bir diğerine öğrenmesi için yardım etmesi, öğrenmesini kolaylaştırmak için gerekli şartların veya uygun ortamın sağlanmasıdır (Alkan, 1987). Başka bir ifade ile öğretme, bireyin öğrenmesini sağlama faaliyetidir. Bireyin öğrenmesi, onun davranışında kalıcı bir değişim olması, öğretme ise bireyin davranışında bu değişikliği meydana getirme işidir. Öğretme en genel tanımıyla bireyin davranışlarında kendi yaşantıları

yoluyla değişiklik meydan getirme işidir. Davranışlarında meydana gelen değişiklik bireyin kendi yaşantılarının bir sonucudur. Bu nedenle öğretim, bireyin davranış değişiklikleriyle sonuçlanacak yaşantı ve deneyimler kazanmasını sağlama eylemi olarak tanımlanabilir (Can, 2005).

Meslek, eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan iş olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Öğretmenlik mesleği, insanlık tarihinin en eski mesleklerinden birisidir. En ilkel toplumlarda bile bazı insanlar genç kuşaklara bilgi aktarımı yapmışlardır (Şanal & Güçlü, 2005). Öğretmenlik mesleği, Fransız devriminden sonra profesyonel bir meslek haline gelmiştir (Öztürk, 1988). Öğretmenlik mesleğinin statüsü ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, her hâlükârda kutsal bir meslek olarak görülmüştür. Öğretmenliğin, Türk eğitim tarihinde de saygın bir yeri olmuştur (Şişman, 2001).

Öğretmenlik mesleğiyle ilgili, 1973 tarihli 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, "Öğretmenlik; devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili öğretim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Hangi kademedede olursa olsun öğretmen adaylarının yükseköğretimden geçmeleri esastır ve öğretmenlik mesleğine hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyonla sağlanır" ifadesi yer almaktadır (Şahin, 2011).

Öğretmen, bireylerin öğrenmelerine rehberlik eden kimsedir (Duman, 1991). Öğretmen, öğretmenlik meslek bilgisi ve alanında uzmanlaşmış kişidir (Başaran, 1993). Öğretmenler, genel kültür ve genel yetenek bilgisi, mesleki bilgisi ve alan bilgisi olmak üzere üç ana alanda yeterli bilgi ve becerilere sahip olmalıdır (Demirel, 1999, s. 192). Öğretmenlik, okul dışında da etkin olan bir meslektir (Şişman, 2001). Öğretmenlik mesleği, toplumsal yaşamın ve iş bölümünün bir sonucu olarak meydana gelen ve oldukça önemli bir yere sahip olan mesleklerdendir (Kuran, 2002, s. 253).

Öğretmen eğitimi alanındaki sorunların temelinde, eğitimin tasarlanması ve uygulanması sürecinde farklı etkenler rol oynamaktadır. Öğretmen eğitimi, öğretmenliğin her basamağında takip edilmeli ve pek çok gelişmeler ile yeniliklerin yaşandığı çağımızda desteklenmelidirler. Bu sebeple öğretmen eğitimi veren kurumların programları gelişmelere, yeniliklere ve öğretmenlik mesleğinin gerekliliklerine göre yenilenmelidir (Buchberger, Campos, Kallos & Stephenson, 2000).

Çağdaş bir öğretmen yetiştirme programında farklı boyutlar vardır. Artan bilgi kaynağı sebebi ile oluşturulan programlar, öğretim yılı kavramı yerine sömestir kavramını

kullanmaya başlamıştır. Bu programlarda ders saati ve dersin öncelik durumundan dolayı kredi sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Ders içeriği olarak genel kültür, öğretmenlik meslek bilgisi ve alan bilgisi dersleri verilmektedir. Bu derslerden en fazla ağırlık, alan derslerine verilmektedir. Seçmeli dersler ve staj uygulaması da öğretmenin kendini geliştirmesi için önemlidir (Küçükahmet, 2016).

Diğer taraftan öğretmenlik mesleği, yeterliliklerin olduğu bir meslek alanıdır. Bu yeterlilikler üç başlık altında toplanabilir. Bunlar, genel kültür, öğretmenlik meslek bilgisi ve alan bilgisidir. Bu bilgi türleri öğretmen yetiştirme programlarında belli bir düzene göre yer alır (Küçükahmet, 2007). Öğretmen yeterlilikleri, öğretmenin bireysel performansına vurgu yapar. Ayrıca eğitim ve öğrencilerle ilgili standartların da belirlenmesiyle birlikte de gündeme gelmektedir (Connel, 2009). MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğüne yapılan çalışmalarda (2017) öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri şu alt başlıklar altında sıralanmaktadır:

1. Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim
2. Öğrenciyi Tanıma
3. Öğretme ve Öğrenme Süreci
4. Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
5. Okul, Aile ve Toplum İlişkileri
6. Program ve İçerik Bilgisi.

Türkoğlu (2005) mesleklerin en zoru olarak öğretmenliği belirtmiştir. Öğretmen, bilgi birikimi, planlama süreci, dil becerisi, teknolojik gelişmelere yakınlık ve teknolojik araçları kullanabilme yeteneğine sahip olmalıdır (Gürten & Demirel, 2010). Bu bağlamda iyi öğrenciler için iyi öğretmenlere ihtiyaç vardır (Özyar, 2003). Mesleğini sevmeyen birinin bu meslekte başarılı olamayacağı açıktır. Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, öğrenmeyi kolaylaştırıcı imkanlar sunmakla birlikte öğretmenin eğitim öğretimde yeri doldurulamayan birinci öge olma özelliğini her zaman sürdürmüştür (Alım & Bekdemir, 2006). Öğretmen, öğrencinin her türlü sorunuyla ilgilenip ona hem sosyal hayatta hem de öğrenim hayatında rehberlik etmekle sorumludur (Varış, 1973). İyi öğretmen, güncel olduğu kadar geleceğe yönelik de düşünerek öğrencilerini geleceğe yönelik düşünebilen bireyler olarak yetiştirebilmelidir (Açıkalın, 1988).

Öğretmenlik mesleği ile ilgili alan yazında çok yönlü araştırmalar yapılagelmiştir. Bu araştırmaların bir bölümü etkili ya da ideal öğretmen özellikleri konusuna odaklanmıştır. Öğretmenlik mesleği ile ilgili çalışmaların bir kısmı ise Türkiye’de öğretmen yetiştirme konusundadır. Türkiye’de öğretmen eğitimi toplumumuzdaki gelişmelerle aynı doğrultuda bir yol izlemiştir. Bundan dolayı Cumhuriyet dönemi öncesinde ve Cumhuriyet döneminde de öğretmen yetiştirme konusu çok önemli olmuş, bu mesleğe yönelik sorunlara hızlı bir şekilde çözümler aranmıştır (Akyüz, 2001).

Eğitim sistemlerinin başlıca amacı, topluma faydalı, toplumsal değerleri önemseyen ve gerektiği gibi uygulayan, değişime açık, bilgi iletişim teknolojilerini amaca uygun bir şekilde kullanabilen, araştıran, sorgulayan ve eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirebilmektir. Tüm sistemlerde belirtilen bu niteliklere sahip bireyler yetiştirmede ise en büyük görev ve sorumluluk öğretmenlere düşmektedir (MEB, 2017). Bu amaca en iyi şekilde hizmet edebilmek için Türkiye’de geçmişten günümüze modern anlamda öğretmen yetiştiren pek çok kurum açılmıştır. Türkiye’de öğretmen yetiştirme faaliyetleri 16 Mart 1848’de Darümuallimin ile başlamıştır. Bugün ise öğretmen yetiştirme Eğitim Fakültelerinde devam etmektedir. Türkiye’de öğretmen yetiştiren başlıca eğitim kurumları arasında İlköğretmen Okulları, Köy Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulları, Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri, İki Yıllık Eğitim Enstitüleri ve Eğitim Fakülteleri sayılabilir (Erdem, 2015).

Türkiye’de 1982 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okulların kapsamında olan öğretmen yetiştirme programları, sonrasında üniversitelere devredilmiştir. Yüksek Öğretmen Okulları ve Eğitim Enstitüleri ve Öğretmen Yetiştirme Programları, Eğitim Bilimleri Fakülteleri ile sonrasında Eğitim Fakültelerine dönüşen Eğitim Yüksekokulları içinde yeniden yapılandırılmıştır. Öğretmen yetiştirme işlevinin üniversitelere devredilmesi ile birlikte günümüze kadar öğretmen yetiştirme lisans programlarıyla ilgili olarak 1997, 2006 ve 2009 yıllarında yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Eğitim Bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanında yapılan çağa uygun gelişmeler dikkate alındığında, eğitim fakültelerinin bölüm ve anabilim dalı yönünden yeniden yapılandırılması ve öğretmen yetiştirme lisans programlarının yeniden güncellenmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Öncelikle bölüm ve anabilim dalı şablonu yeniden oluşturulmuş, 28.02.2017 tarihli YÖK Genel Kurul kararıyla üniversitelere iletilen yeni şablona uygun olarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır (YÖK, 2020).

Bu araştırma ile Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tez çalışmaları üzerinde bir analiz tasarlandığından, çalışmanın bundan sonraki kısmında Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı hakkında kısaca bilgi verilmektedir.

2.1.7. Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalının Gelişimi

Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalının kuruluş amacı, eğitimin farklı toplum yapıları üzerine etkisi ile ortak geçmişe sahip toplumların tarihin farklı zamanlarındaki yaşayışlarını incelemektir. Bu bilim dalı, dünya üzerindeki farklı grupların yaşayışlarını ve coğrafyalarının yaşayışlarına etkisini farklı bilim dallarının yardımıyla ayrıntılı bir şekilde incelemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda ESTT alanı programlarında tüm bu amaçları yerine getirecek yetkin bireylerin yetişmesi için geniş kapsamlı içeriklere sahip dersler yer almıştır.

Örneğin, Ankara Üniversitesi Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında öğretimi yapılan dersler ve derslerin içerikleri (1965-1975) incelendiğinde, Sosyoloji I ve Sosyoloji II derslerinin olduğu görülmektedir. Derslerden bir diğeri ise Eğitim Tarihi I ve Eğitim Tarihi II'dir. Ayrıca programda Türk Eğitim Tarihi I ve Türk Eğitim Tarihi II dersleri ve kültür kavramının her yönüyle incelendiği derslerden biri olan Sosyal Antropoloji dersi de yer almaktadır. Programlarda bulunan bir diğer ders Eğitim Sosyolojisi olarak görülmektedir. Programda ayrıca değişen dünyanın şartlarını anlamlandırabilmek için toplumların değişimlerini ve yeni kültür unsurlarını kapsayan Toplumsal Değişme dersi bulunmaktadır. Dünyada artan insan nüfusunu ve bu insanların haberleşme olanaklarının doğuşuna ve gelişmesine yer veren Kitle Haberleşmesi dersine de yer verildiği görülmektedir. Ayrıca, toplumun belli bir parçasını oluşturan grup kavramının kişiliğin gelişmesindeki etkisi, grupla ilgili tanımlar, grup dinamizmi ve grupta liderin önemi gibi içeriklerden oluşan Grupla Çalışma Teknikleri dersi, programın önemli derslerindendir. Araştırmacının bilimsel nitelikte araştırmalar ortaya koyabilmesi için gerekli yöntem ve teknikleri fark etmesi ve bunları araştırma içinde kullanmaya yönelik bilgisini geliştirmesi amacıyla Sosyal Bilimlerde Araştırma Metotları ve Teknikleri dersinin de programlarda yerini aldığı gözlenmektedir. Programda ayrıca Köy Sosyolojisi ve toplumlardaki siyasal kurum ve siyasi olayları incelemek için Siyaset Sosyolojisi derslerinin olduğu (Ankara Üniversitesi, 1975) görülmektedir. Bu bağlamda, programın başlangıç yıllarında Ankara Üniversitesi Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında öğretimi yapılan dersler (1965-1975) ve bu derslerin içeriklerine yönelik bilgi detayı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Ankara Üniversitesi Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında Öğretimi Yapılan Dersler ve Derslerin İçerikleri (1965-1975)

Dersin adı	Dersin içeriği
Sosyoloji I-II	Sosyolojinin konusu
	Sosyolojinin diğer bilimlerle ilişkisi
	Toplumu oluşturan ögeler
	Sosyalleşme
	Davranış modelleri
	Toplumsal değişme
Eğitim Tarihi I-II	Eski Yunan'da eğitim
	Roma'da eğitim
	Orta Çağ'da eğitim
	Yeni eğitim akımları
Türk Eğitim Tarihi I-II	Osmanlı'daki başlıca eğitim kurumları
	Modern eğitim kurumlarının doğuşu
	II. Meşrutiyet ve Milli Mücadele döneminde eğitim
	Cumhuriyet döneminde eğitim
	Çok partili dönemde eğitim
Sosyal Antropoloji	Kültürün tanımı
	Kültürümüzün temel taşları
	Kültürel değişme
Eğitim Sosyolojisi	Eğitimin amaçları
	Kültür ve eğitim ilişkisi
	Toplumsal tabakalaşma ve eğitim
	Toplumsal sistem olarak okul
	Meslek olarak öğretmenlik
Sosyal Değişme	Toplumsal değişme
	Yeni kültürün unsurları
Kitle Haberleşme	Kitle iletişim araçlarının doğuşu ve gelişimi
	Radio ve televizyonun haberleşmedeki yeri
Grupla Çalışma Teknikleri	Grubun tanımlanması
	Grup dinamikleri
	Grubun liderin önemi
	Sosyolojik ilkeler ve metotlar
Sosyal Bilimlerde Araştırma Metotları ve Teknikleri	Pozitif bilim yöntemleri
	Gözlem
	Anket
	Mülakat
	Test
Köy Sosyolojisi	Köyün özellikleri
	Köyün ekonomik yapısı
	Köyün sosyal yapısı
Siyaset Sosyolojisi	Siyasal kurumlar ve siyasi olaylar

İlerleyen yıllarda da ESTT alanında diğer üniversitelerde de farklı programlar açılmıştır. Günümüzde Türkiye’de Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalının bulunduğu üniversiteler Tablo 2’de yer almaktadır (Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri, 2021).

Tablo 2

ESTT Bilim Dalı ve EFSTT Anabilim Dalının Bulunduğu Üniversiteler

Üniversite
Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Ankara Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D.
Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Balıkesir Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Bartın Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Gazi Üniversitesi Eğitimin Sosyal, Tarihi Temelleri B.D
Gaziantep Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Kastamonu Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Muş Alparslan Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Pamukkale Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Trabzon Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D
Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri A.B.D

Tablo 2’de görüldüğü üzere, belirtilen programların adı “Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri” iken Gazi Üniversitesinde “Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri” olarak görülmektedir. Yine, bu alan Gazi Üniversitesinde bilim dalı olarak, diğer üniversitelerde ise anabilim dalı olarak kurulmuştur. Gazi Üniversitesinde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı (ESTT), Eğitim Bilimleri, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı kapsamında yer almaktadır.

Ankara Üniversitesinde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı kapsamında yer alırken, güncellenen sistemde Eğitim Bilimleri Anabilim Dalına bağlı Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri alanı olarak yer almaktadır. Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri alanında yüksek lisans ve doktora programları bulunmaktadır. Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri alanında okutulan yüksek lisans düzeyindeki dersler arasında (2019-2020) Davranış Bilimlerinde Araştırma, Eğitim Sosyolojisine Giriş, Ahlak Felsefesi ve Eğitim, Eğitim Felsefesinde Temel Metinler,

Türkiye’de Eğitim Düşüncesi, Eğitim Tarihinin Ana Evreleri: Kişiler, Kurumlar ve Söylemler, Sosyolojik Bir Sorun Olarak Aile ve Eğitim, Öğretmen Yetiştirmenin Düşünsel Temelleri, Çocukluk Sosyolojisi, Nitel Araştırma Yöntemler, Pedagojik Kavramlar: Anlamlar ve Anlaşmazlıklar, Seminer bulunmaktadır. Yine aynı üniversitede Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri alanında okutulan doktora düzeyindeki dersler arasında ise Davranış Bilimlerinde İleri Araştırma, Analitik Eğitim Felsefesi, Eğitim Felsefesi Sorunları, Eğitim Sosyolojisinde Geleneksel Sorunlar, Sivil Toplum ve Eğitim, Eğitim Akımları, Nitel Araştırma Yöntemleri, Eleştirel Pedagoji, Seminer bulunmaktadır (Ankara Üniversitesi, 2020).

ESTT programı sonunda öğrencilerin, eğitimin felsefi, sosyal ve tarihi temelleri ile ilgili disiplinler arası etkileşimi kavraması; insan haklarını, toplumsal, bilimsel ve kültürel değerleri ve demokratik ve etik ilkeleri göz önünde bulundurması; alandaki gelişimini, sosyal, bilimsel ve etik değerleri göz önüne alarak farklı gruplara sistematik olarak aktarmasını; alana ilişkin bilgilerini farklı disiplinlerden gelen bilgiler ve çağdaş bilgiler ile desteklemesini; alana ilişkin bilimsel bir çalışma tasarlamasını; alanla ilgili bilgi ve becerilerini uzmanlığı doğrultusunda pratik ve teorik bir düzleme aktarmasını; alanıyla ilgili çalışmalarını bilimsel oturumlar, çalıştaylar, sempozyumlar vb. aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak paylaşmasını; alana eleştirel ve bilimsel tutum ile yaklaşmasını amaçlamaktadır (Ankara Üniversitesi, 2020).

Gazi Üniversitesinde Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalında yüksek lisans programları sırası ile Eğitim Programları ve Öğretim, Eğitimde Program Geliştirme, *Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri* ve Eğitim Teknolojisidir. Doktora programları ise, Eğitim Programları ve Öğretim, Eğitimde Program Geliştirme ve Eğitim Teknolojisidir. Gazi Üniversitesinde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yalnızca yüksek lisans düzeyinde eğitim verilmektedir. Gazi Üniversitesinde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı yüksek lisans programında yer alan dersler arasında Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik, Türk Eğitiminin Sosyal Problemleri, Küreselleşme ve Eğitim, Cumhuriyet Öncesi Eğitim Müesseseleri ve Yenileşme Hareketleri, Türk Milli Eğitim Sisteminde Gelişmeler, Sorunlar ve Eğitimler ve Seminer bulunmaktadır (Gazi Üniversitesi, 2020).

2.2. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde mevcut çalışmanın konusu ve metodolojisi dikkate alınarak araştırma örneklerine yer verilmiştir. Araştırmanın konusu açısından ilgili araştırmalar iki başlık altında yer almıştır: 1) ESTT alanı bağlamında araştırma örnekleri, 2) İçerik analizine dayalı yapılan çalışma örnekleridir. ESTT alanı bağlamında yapılmış araştırma örnekleri ise alanın alt boyutları çerçevesinde sunulmuştur.

2.2.1. ESTT' nin Alt Boyutları Kapsamında Örnekler

2.2.1.1. Eğitimin Sosyal Temelleri Kapsamında Araştırma Örnekleri

Yılmaz (2018)'in *“TRT Çocuk Dergisinde Milli Değerler”* adlı tez çalışmasında, araştırma modeli olarak nitel yaklaşımlardan biri olan doküman incelemesinin kullanıldığı; çalışmanın evreninin TRT Çocuk dergisinin Ekim 2010 tarihinde yayımlanan ilk sayısı ile Haziran 2016 tarihinde yayımlanan sayısı arasındaki 69 sayıdan oluştuğu; verilerin toplanmasında literatür taraması yapıldığı ve verilerin analizinde betimsel analiz kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, bazı milli değerlere yeterince yer verilirken bazılarının çok az miktarda yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca milli değerlere daha sık ve somut bir şekilde yer vermenin çocuklara ulaşmada çok daha faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Çitil (2016)'in *“Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Toplumsal Yapısı ve Eğitsel Sorunları (Ankara İli Örneği)”* adlı tez çalışmasında, Türkiye’de engelli çocuğa sahip ailelerin yapısını, toplumsal ve eğitsel sorunlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada model olarak karma model kullanıldığı, örneklem olarak ise Ankara ilindeki merkez ilçelerden 342 aile ile çalışmanın gerçekleştirildiği, veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Profil Anketi, Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Sorun ve Beklentileri Görüşme Formu, Engelli Çocuğa Yönelik Toplum Davranışı Ölçeği ve Engelli Çocuğun Eğitimine İlişkin Yeterlik Ölçeği kullanıldığı ve veri analizinde ise SPSS programının kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, engelli bir çocuğa sahip olmanın ailelerin yaşantılarını her açıdan etkilediği, ancak engelli çocuğa sahip ailelerin bu özellikleri toplumun kendilerine olan bakış açıları dışında benzer sosyokültürel ve ekonomik yapıya sahip ailelerden çok da farklı bir yapı oluşturduğunu göstermiştir.

Kaysılı (2013)'nın *“Yurt Dışına Göç Olgusu ve Eğitim İlişkisi (Konya İli Kulu İlçesi Örneği)”* adlı tez çalışmasında, Konya ili Kulu ilçesinde gerçekleşen göç olaylarının toplum

hayatı ve eğitim öğretim süreçleri üzerindeki muhtemel etkileri incelenmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanıldığı, araştırmanın çalışma grubunu Kulu ilçesinde ortaöğretime liselerde devam etmekte olan 1078 öğrencinin oluşturduğu, veri toplama aracı olarak anket kullanıldığı ve veri analizinde SPSS programı kullanıldığı görülmektedir. Araştırmanın sonucunda, Kulu’da yaşanan göçün eğitim süreçlerini ve ortamlarını etkilediği, ilçede yurt dışına gitmek isteyen öğrencilerin sayısının oldukça fazla olduğu ve bundan dolayı da eğitimin kalitesinin düştüğü belirlenmiştir. Ayrıca araştırma katılan eğitimcilerle yapılan görüşmelerden, ailelerin çocuklarını yurt dışına göçe yönlendirmelerinden dolayı eğitimcilerin derste çocukları derse motive etmekte güçlük çektikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Gürlek (2009)’ın “*Yurt Dışındaki Üniversite Öğrencisi Türk Gençlerinin Sosyalleşme Sorunları: Viyana Üniversitesi Örneği*” adlı tez çalışmasında, Avusturya’da yaşayan üniversiteli Türk gençlerinin yabancı oldukları kültüre uyum sorunlarının sosyalleşmeleri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri incelenmiştir. Araştırmada tarama modelinin kullanıldığı, araştırma örneklemini Viyana Üniversitesinin çeşitli fakültelerinden tesadüfi örnekleme tekniğine göre seçilen 82 kişinin oluşturduğu, veri toplama aracı olarak açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anket kullanıldığı ve değerlendirme sonuçlarının ise SPSS programı yardımıyla gerçekleştirilen veri analizi ile elde edildiği belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Avusturya’da gurbetçi olarak eğitim alan gençler ile yurt dışına yalnızca üniversite eğitimi almak için Türkiye’den giden gençler arasında Almancayı konuşma-anlama düzeyleri ve Alman toplumuna bakış açıları arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Araştırmada belirlenen uyum sorunları, gurbetçi gençlerde kendi kültürünü yaşama çabası ile yabancı kültürün bireyi kendi içerisinde eritme uydurma politikası sonucunda kimlik sorunu yaşanması olarak tespit edilmiştir. Eğitim amaçlı yurt dışında yaşayan gençlerin sorunları arasında ise dil sorunu, barınma sorunu, ekonomik sorunlar, aile ve yakın çevre ile ilişkiler konusunda sorunlar sayılmaktadır.

Bingöl (2006)’ün “*Almanya ve Hollanda’da Türk Göçmen İşçi Çocuklarına Dönük Eğitim Politikaları ve Uygulamaları*” adlı tez çalışmasında, araştırma modeli olarak betimsel model kullanılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşmak için Almanya ve Hollanda’da göçmen çocukları için uygulanan eğitim politikaları ile Almanya ve Hollanda’daki Türk çocuklarının eğitim problemlerinin neler olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre daha önceki kuşaklara göre biraz daha düzelmiş eğitim sistemi uygulanmakla birlikte hala daha düşük seviyede bir eğitim politikası uygulanmaktadır. Ayrıca Türk çocuklarının yeterli dil bilgisine

sahip olmadıkları için öğrenim zorluğu çekmekte oluğu ve çok azının yükseköğrenime geçebilmekte oluğu tespit edilmiştir.

2.2.1.2. Eğitimin Tarihi Temelleri Kapsamında Araştırma Örnekleri

Yücer (2010)'ın “*Cumhuriyet Döneminde Köye Öğretmen Yetiştiren Kurumlar ve Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi*” adlı tez çalışmasında, Cumhuriyet döneminde ve öncesinde köye öğretmen yetiştirme alanındaki gelişmeler ve köy öğretmeni yetiştiren okulların tarihsel gelişimleri tüm eğitim- öğretim unsurları açısından incelenmiştir. Tarama modeline dayalı araştırmada, veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Köy Enstitülerinde eğitim ve öğretim etkinliklerinin işe ve üretime dayalı olarak yürütüldüğü sonucu vurgulanmıştır. Köy Enstitüleri'nin programı 1947 ve 1953 yıllarında değişmiştir. Köy Enstitüleri 1947 programıyla, öğretmenlik formasyonu, genel kültür, tarım ve sanat alanlarındaki bazı derslerde ders konuları daha kuramsal olmuş, 1953 programında ise tarım dersi uygulamalarının azaltılarak yerini kuramsal anlatımın aldığı tespit edilmiştir.

Delialioğlu (2009)'nun “*Himaye-i Etfal Cemiyeti ve Eğitim Boyutu*” adlı tez çalışmasında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun kuruluş amacı ve kuruluşundan günümüze olan eğitim faaliyetlerini ortaya koyulmuştur. Araştırmada tarama modeli kullanıldığı, örneklem olarak doküman kullanıldığı ve verilerin literatür taraması ile toplandığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, önemli kurumlardan biri olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun, korunmaya muhtaç çocuklar, sokak çocukları, yetersizliği olan bireylerin eğitimi gibi konular ve bu konular bağlamında bireylerin toplumumuzda kişilerin topluma yeniden kazandırılmasındaki rolünü vurgulamıştır.

Gök (2009)'ün “*Türk Eğitim Derneği*” tarihi adlı tez çalışmasında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan Türk Eğitim Derneğinin geçirdiği tarihsel sürecinin değerlendirilmesi, Türk Eğitim Derneğinin kuruluş amacının incelenmesi ve günümüze kadar gerçekleştirdiği faaliyetlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada model olarak tarama modeli kullanıldığı, örneklem olarak doküman kullanıldığı ve veri analizi olarak tarihsel analiz metodu kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Türk Eğitim Derneğinin en önemli kuruluş sebeplerinden birinin azınlık ve yabancı okulların Kurtuluş Savaşı öncesinde ve sırasında uyguladıkları olumsuz politikalar ve milli bütünlüğe karşı yapmış olduğu faaliyetler olduğu belirtilmiş. Ayrıca diğer kuruluş sebepleri arasında, Atatürk'ün kısıtlı

imkanlara sahip öğrenciler için okullar ve yurtlar açan özel girişimcilerin desteklemesi yönünde yaptığı çalışmalar ve ayrıca yabancı dil öğretimi olduğu belirlenmiştir.

Gönen (2008)'in *“T.C Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Yatılı ve Pansiyonlu İlköğretim Okulların Tarihsel Gelişimi”* adlı tez çalışmasında, yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarının ortaya çıkmasında etkili olan sosyal, ekonomik ve siyasal sebepler incelenmiştir. Araştırmada model olarak tarihsel araştırma modeli kullanıldığı ve veri toplama aracı olarak doküman incelemesinin yapıldığı görülmüştür. Araştırma sonucunda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu okulların açılmasına ağırlık verildiği görülmüş ve okula giden öğrenci sayısının çoğaltılarak Türk dili ve kültürünü yaymaya yardımcı olunması sosyal sebepler arasında değerlendirilmiştir. Ekonomik sebepler arasında ise, köyde yaşayıp eğitime harcayacak maddi durumu olmayan öğrencilere yardımcı olmak ve meslek eğitimi yaygınlaştırarak ülke ekonomisine katkıda bulunacak bireyler yetiştirmek olarak değerlendirilmiştir.

2.2.1.3. Eğitimin Felsefi Temelleri Kapsamında Araştırma Örnekleri

Kamer (2013)'in *“Türk eğitim sisteminde karma eğitime ilişkin fikirler, tartışmalar ve uygulamalar (1908 - 1950)”* adlı tez çalışmasında araştırma modeli olarak tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, II. Meşrutiyet'ten 1950 yılına kadar olan döneme ait karma eğitime ilişkin fikirler, tartışmalar ve uygulamaların oluşturduğu ve veri toplama aracı olarak belgesel tarama tekniğinin kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda Darülfünunda karma eğitimin yapılması fikri ortaya atılmıştır. Bununla birlikte ortaokullarda, liselerde ve öğretmen okullarında eğitimin karma olmasıyla ilgili birçok fikir ortaya atılmış, bu fikirler uygulanmış ancak sonucunda pek çok tartışmaya yol açmıştır. Cumhuriyet döneminde açılan Musiki Muallim Mektebi ve Köy Enstitüleri gibi karma eğitim veren kurumlar da örneklenmiştir. Azınlık ve yabancı okullarında da karma eğitim uygulaması dile getirilmiştir.

Aydiner (2006)'in *“Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemine Yansıması”* adlı tez çalışmasında, araştırma modeli olarak tarama modelinin kullanıldığı, örneklem olarak kurum-kuruluş (AB ve Türkiye) kullanıldığı ve veri toplama aracı olarak literatür taramasından yararlanıldığı görülmüştür. Araştırmada AB'nin tarihsel süreci, örgütsel yapısı ve Türkiye ile olan ilişkileri, AB'deki eğitim politikaları ve AB'ye uyum çalışmaları çerçevesinde Türkiye'de eğitim alanındaki gelişmeler hakkında inceleme yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, eğitimde AB'nin mutlak yetki kullanmadığı, üye ülkelerin ulusal özelliklerine uygun eğitim politikalarının AB'nin eğitim politikasına

uyumlu hale getirilmeye çalışıldığı ve Türkiye'nin AB'ye aday ülkelere açılan eğitim programlarından ve kaynaklarından yararlandığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri kapsamına giren birçok temanın (eğitim-öğretim, öğretmenlik mesleği, öğretmen yeterlilikleri, öğretmen yetiştirme, toplumsal yapı, göç, milli değerler, kurum-kuruluşların tarihsel gelişimi vd.), bu alanda yapılan araştırmaların ve içerik analizi çalışmalarının konusunu oluşturduğu gözlenmiştir.

2.2.2. İçerik Analizi Kapsamında Araştırma Örnekleri

Yağan ve Çubukçu (2021)'nin gerçekleştirdiği *“Eğitim Programları ve Öğretim Alanında Tamamlanmış Doktora Tezlerinin İçerik Analizi (2006-2017)”* adlı çalışmada, Türkiye’de Eğitim Programları ve Öğretim alanında tamamlanan doktora tezlerinin dağılımı incelenmiştir. Araştırmada, betimsel yöntem kullanılmış ve çalışma grubunu 324 doktora tezi oluşturmuştur. Tezler 2006-2017 yılları arasında tamamlanmış olan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezinden erişime açık çalışmalardan oluşmaktadır. Veri toplama tekniği olarak doküman inceleme ve veri toplama aracı ise 31 maddelik bir kontrol listesidir. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, doktora tezlerinin en fazla 2017, 2014, 2016 ve 2015 yıllarında yapıldığı, en fazla doktora tezi veren beş üniversitenin Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi olduğu; büyük oranda öğretme ve öğrenme süreciyle ilgili çalışmalar yapıldığı; branş bazında bakıldığında en fazla çalışmanın yabancı dil alanında verildiği; tezlerin büyük kısmının yükseköğretim düzeyinde çalışma gruplarıyla gerçekleştirildiği, tezlerde en sık tercih edilen araştırma türünün karma araştırma olduğu; durum çalışması, olgu bilim ve eylem araştırmasının sıkça tercih edilen desenler olduğu ve ölçek ya da anket yoluyla veri toplama işleminin daha çok tercih edildiği belirlenmiştir.

Aydemir (2019), *“Yönetici, Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Eğitim Felsefesine Odaklanan Çalışmaların Analizi”* çalışmasında yönetici, öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitim felsefelerine yönelik algı, görüş ve tercihlerine odaklanan çalışmaları analiz etmiştir. Araştırmada yöntem olarak içerik analizi kullanmıştır. Araştırmanın örneklemini yönetici, öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitim felsefelerini ortaya çıkarmaya odaklanan ve 2003-2018 yılları arasında yayınlanmış lisansüstü tez ve makale çalışmaları oluşturmaktadır. Elde edilen veriler çalışmaların yayın yılı, türü, yöntemi, çalışma grubu, veri toplama aracı ve veri

analiz yöntemine göre analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, çalışmaların en fazla 2015-2018 yılları arasında yapıldığını, yöntem olarak tarama yönteminin tercih edildiğini, anahtar kavram olarak eğitim felsefesi, veri toplama aracı olarak ölçek ve veri analiz yöntemi olarak da betimsel istatistikler, t testi ve Anova tekniklerinin kullanıldığını göstermiştir.

Bayraklı (2019), “*Fen Eğitimi Alanında 2008-2018 Yılları Arasında Deneysel Araştırma ile Yapılmış Yüksek Lisans Tezlerinin İçerik Analizi*” adlı çalışmasında 344 tez incelenmiştir. Bu tezler yazıldıkları yıl, üniversite, çalışma yapılan enstitü, danışman unvanı, çalışılan konu alanları, çalışılan alt konu alanları, bilimsel araştırma yaklaşımları, deneysel araştırma desenleri, deneysel desen modelleri, örneklem düzeyleri, örneklem seçim yöntemleri, örneklem büyüklükleri, normallik testi uygulaması, veri analiz teknikleri, kontrol grubunda kullanılan yöntemleri ile bağımlı ve bağımsız değişkenleri dağılımları açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, en fazla deneysel çalışma yapılan yılın 2018 yılı olduğu, en çok çalışma yapılan üniversitenin Selçuk Üniversitesi olduğu, en sık çalışılan öğrenme alanının fiziksel olaylar olduğu ve en çok kullanılan deneysel desenin yarı deney desen olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmen yetiştirme konusuna odaklı bir başka içerik analizi çalışması Doruk ve Çakmak (2019) tarafından yapılmıştır. “*Öğretmen Yetiştirme Konulu Tezlerin Analizi (1990-2019)*” adlı çalışmasının örneklemini 1990 ile 2019 yılları arasında yapılan 41 tez çalışması oluşturmaktadır. Çalışmada, örnekleme dahil olan tezler yapıldıkları yıl, üniversite, bölüm ile çalışmanın modeli, deseni, evren-örnekleme, veri toplama aracı ve veri analizi yöntemi gibi çeşitli boyutlarda inceleme yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen yetiştirme temasına yönelik 2016 yılında 8 tez çalışmasının yapıldığı, tezlerin ağırlıklı olarak (f=11) Eğitim Programları ve Öğretim alanında yapıldığı, 22 doktora tezinde öğretmen yetiştirme konusunda çalışıldığı, 17 tezde tarama modelinin kullanıldığı, 13 tezde akademisyenlerle çalışma yapıldığı, 11 tezde veri toplama aracı olarak görüşme tekniğinin kullanıldığını görülmüştür.

Erdem, Kaya, İşkol ve İşcan (2019) “*Anadolu Üniversitesi Uzaktan Eğitim Bölümünde Yayınlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İçerik Analizi*” adlı makalesinde, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uzaktan Eğitim Anabilim Dalı Uzaktan Eğitim Programında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerine ilişkin bir içerik analizi gerçekleştirmiştir. Çalışmada, tezlerin yapıldığı yıla göre dağılım, dayandırdığı kuram ve konusu, araştırmada kullanılan teknoloji, araştırma yöntem, desen, veri toplama tekniği ve araştırmanın katılımcıları değişkenleri dikkate alınarak inceleme yapılmıştır. Çalışmada, 81

teze ait içerik analizi yapılmıştır. Lisansüstü tezlerin büyük bir çoğunluğunu yüksek lisans tezlerinin oluşturduğu, en çok tezin 2017 ve 2018 yıllarında tamamlanmış olduğu görülmüştür. Ayrıca, en çok çalışılan kuramlar, öğrenme kuramlarından bağlantıcılık, yapıcı kuram, sosyal ağ kuramı ve oyun tabanlı kuramları olmuştur. Konu bağlamında yoğunluğun ortam çalışmalarında olduğu, en çok kullanılan teknolojilerde çevrimiçi öğrenme ortamı olduğu, tezlerde en fazla nicel araştırma yönteminin kullanıldığı, nicel yöntemin kullanıldığı tezlerde tarama deseninin yoğun olarak kullanıldığı, tezlerde büyük ölçüde anketlerin kullanıldığı ve en fazla çalışılan grubun öğrenci, öğretim üyesi ve uzmanlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Uzunbaz (2019), *“Türkiye’de 2006-2017 Yılları Arasında Kimya Öğretmen Eğitimi Alanında Yayınlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İçerik Analizi”* adlı çalışmasında 2006-2017 yılları arasında kimya öğretmen eğitimi alanında yayınlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerine ait içerik analizini gerçekleştirmiştir. Çalışma, Gazi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesini kapsamaktadır. 36 yüksek lisans ve 30 doktora tez çalışmasının içerik analizi, yazarın cinsiyeti, çalışılan konu, kavramsal çerçeve, örneklem türü, yöntem, veri toplama aracı ve veri analiz yöntemi, geçerlik ve güvenilirlik gibi çeşitli değişkenler dikkate alınarak yapılmıştır. Araştırma sonuçları arasında kadın araştırmacıların erkek araştırmacılara oranla daha fazla katkı sağladığı ve en fazla çalışılan örneklem grubunu kimya öğretmen adaylarının oluşturduğu bulunmuştur. Yüksek lisans tezlerinde daha çok nicel araştırma yöntemleri tercih edilirken, doktora tezlerinde ise nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. En fazla kullanılan nicel veri toplama aracının ölçek, veri analiz yönteminin ise t-testi olduğu görülmüştür. Yüksek lisans tezlerinde en fazla kullanılan nitel veri toplama aracı ise görüşme, veri analiz yöntemi betimsel analiz olurken doktora tezlerinde ise nitel veriler görüşme yapılarak elde edilmiş, veri analiz yöntemi olarak ise en fazla içerik analizi tercih edilmiştir.

Çifçi (2018), *“Okulöncesi Eğitimi Alanındaki Araştırmaların Yönelimleri: İçerik Analizi”* adlı çalışmasında, 2006-2017 yılları arasında okulöncesi eğitimi alanında yazılan makaleleri incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemini kullanmıştır. Araştırmada, 2006-2017 yılları arasında merkezi Türkiye olan dergilerde ve okulöncesi alanında yayımlanan makaleler, künye bilgisi, yazar sayısı, konuları, araştırma modeli, örneklem türü, veri toplama aracı ve veri analiz yöntemi açısından analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçları arasında, Türkiye’de okulöncesi eğitimi alanında yapılan çalışmaların iki yazarlı olduğu, konu alanı olarak gelişim alanları, yaklaşım-strateji-yöntem-teknik ve uygulama, aile katılımı, başarı-tutum-algı sorunlarının ağırlık kazandığı öne çıkmıştır. İncelenen çalışmalarda araştırma modeli olarak sıklıkla tarama yöntemi kullanıldığı belirlenmiş, bu çalışmalarda örneklem grubunu en çok okulöncesi öğrencilerinin oluşturduğu ve veri toplama aracı olarak daha çok görüşmenin tercih edildiği tespit edilmiştir.

Öğretmen yetiştirme konusunda yapılan bir başka doküman incelemesi çalışması “*Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (1987-2017)*” konu başlığı ile Karakoç, Turan Özpolat ve Kara (2018) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye’de öğretmen yetiştirme konusunda yapılan lisansüstü tezler, örneklemine ise 1987 ile 2017 yılları arasında veri tabanlarında ulaşım izni verilen tezler oluşturmuştur. Araştırma sonuçları, incelenen tezlerin genelde 2006–2009 yılları arasında yoğunlaştığını göstermiştir. Araştırmaya dahil olan öğretmen yetiştirme konusuna ilişkin lisansüstü tezler, 30’u devlet üniversitesinde, 4’ü vakıf üniversitesinde olmak üzere toplam 34 üniversitede yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen tezler kapsamında yapılan analiz sonuçlarına göre, en fazla tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri ve Fen Bilimleri Enstitülerinde yapıldığı; tezlerin en fazla profesör unvanına sahip danışmanlar sonrasında sırası ile yardımcı doçent, doçent ve öğretim görevlisi unvanlarına sahip danışmanlar ile gerçekleştirildiği belirlenmiştir. İncelenen tezlerde örneklem birimi bakımından en fazla öğretmen, öğretmen adayları, öğretim elemanları ile çalışma yapıldığı sonucuna ulaşılmış ve en fazla tespit edilen çalışma modeli tarama modeli olmuştur. Veri toplama tekniği açısından ise en fazla anket, görüşme, literatür ve dokümanlardan yararlanılmıştır.

Kardeş, Akman ve Yazıcı (2018), “*Üstün Yetenekliler Alanında Yapılmış Tezlerin Analizi*” adlı çalışmasında, 1990-2016 yılları arasında yazılan, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan 128 lisansüstü tezi incelemiştir. Araştırmanın verileri, içerik analizi tekniği ile tespit edilmiştir. Çalışmada tezlerin hangi üniversitelerde ve hangi bölümlerde yapıldığı, hangi yıl yapıldığı, yöntemi ve konusu incelenmiştir. Araştırma sonucunda, tezlerin en çok 2015 yılında yapıldığı, daha çok Gazi, Hacettepe ve Karadeniz Teknik Üniversitesinde yapıldığı, tezlerin eğitim-öğretim, psikoloji ve özel eğitim alanlarında yapıldığı, yöntem olarak genelde nicel araştırma yönteminin tercih edildiği, BİLSEM

faaliyetlerine yer verildiği ve tezlerin daha çok ilkokul ve ortaokul kademesinde öğrencilerle gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Altun ve Özsevgeç (2016), “2005-2015 Yılları Arasında Argümantasyon Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi” çalışmasında, 2005-2015 yılları arasında eğitim alanında argümantasyon üzerine yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizini gerçekleştirmiştir. Bu amaçla öncelikle YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında anahtar kelimelerle taranarak 70 lisansüstü tezi çalışma alanı, örneklem grubu, araştırma deseni, çalışılan konu ve veri toplama aracı açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, lisansüstü tezlerin çoğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu, nicel araştırma yöntemlerinden yarı deneysel desenin sıklıkla kullanıldığı, çalışmaların çoğunun fen alanında yapıldığı, örneklem seçiminde ortaokul öğrencilerinin sıklıkla tercih edildiği ve çalışmaların çoğunun argümantasyona dayalı öğrenme ortamları ile farklı bir yaklaşım karşılaştırılmasına dayalı olarak yapılandırıldığı tespit edilmiştir.

Küçüközer (2016) tarafından yapılan, “Fen Bilgisi Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerine Bir Bakış” adlı çalışmada, 2001-2016 yılları arasında fen bilgisi eğitimi alanında yazılan doktora tezleri incelenmiştir. Tez özetleri, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, en fazla tezin 2014 yılında yapıldığı, Gazi Üniversitesinin en fazla doktora tezi yapılan üniversite olduğu, öğretim yaklaşımlarının en çok çalışılan konu olduğu, nitel ve nicel yöntemlerin karma yöntem olarak birlikte kullanıldığı, nitel olarak en fazla durum çalışmasının tercih edildiği, tezlerde veri toplamak amacıyla nicel çalışmalarda en çok tercih edilen araçların testler ve ölçekler iken nitel çalışmalarda ise görüşme ve gözlem tercih edildiği belirlenmiştir.

Schreglmann (2016), “Türkiye’de Program Geliştirme Konusu İlgili Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İçerik Analizi” araştırmasında, yükseköğretimde eğitimde program geliştirme konusu ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemiştir. Çalışmanın verileri, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi veri tabanında eğitimde program geliştirme ve program geliştirme anahtar kelimeleri kullanarak tarama yapılmış ve 1998-2014 yılları arasında yapılan toplam 28 yüksek lisans ve doktora tezine ulaşılmıştır. Bu tezler üzerinde doküman incelemesi yapılarak, üniversite, yapıldığı yıl, konu, araştırma yöntemi, araştırma deseni, örneklem türü, veri toplama aracı ve veri analiz tekniği açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, incelenen çalışmaların çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu, en çok 2005-2008 yılları arasında tezlerin yayınlandığı, en çok eğitim bilimleri bölümünde tezlerin hazırlandığı, en çok betimsel desen kullanıldığı, araştırma yöntemi

olarak en çok karma yöntemin tercih edildiği, çoğunluğunun veri toplama aracı olarak dokümanları kullandığı ve örneklem grubu olarak akademisyenler ile lisans öğrencilerinin baskın olduğu tespit edilmiştir. Yükseköğretim Kurumu tez veri tabanında yer alan tezlere ait veriler değerlendirildiğinde, özel eğitim, hizmet içi eğitim ve yaygın eğitim programlarının ihmal edildiği de çalışmadan elde edilen sonuçlar arasındadır.

Ayaz, Oral ve Söylemez (2015) tarafından yapılan “*Türkiye’de Öğretmen Eğitimi İle İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi*” adlı çalışmada, metasentez ve betimsel tarama yöntemleri kullanmıştır. Çalışmanın örneklemi Türkiye’de “Öğretmen Eğitimi” ile ilgili yayımlanmış ve yayımlanmamış olan Türkçe yazılmış yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmıştır. Çalışma örnekleminde yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)’nun Ulusal Tez Merkezinden elde edilmiştir. Analizler, tezlerin yayınlanma yılı, düzeyi, araştırma modeli ve kullanılan veri toplama araçları gibi boyutlar bağlamında yapılmıştır. Araştırmada incelenen 25 tezin, 16’sı yüksek lisans, 9’u doktora düzeyindedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, tezlerde en fazla tarama modeli kullanılmıştır. Yüksek lisans tezlerinde veri kaynağı olarak en fazla doküman kullanılırken, doktora tezlerinde ise en fazla anketten yararlanılmıştır. Tezlerin illere göre dağılımına bakıldığında, en fazla Ankara ve İstanbul’da yapıldığı tespit edilmiştir. Tezlerin içeriği incelendiğinde ise öğretim programlarının, eğitim modellerinin incelenip değerlendirildiği çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Gündoğdu, Aytaçlı, Aydoğan ve Yıldırım (2015) tarafından yapılan “*Öğretmen Yeterlikleri Alanında Yazılan Makalelerin İçerik Analizi*” adlı çalışmada, ulusal ve uluslararası literatür incelenerek 2006-2013 yılları arasında belirtilen tema bağlamında yapılan 154 araştırma üzerinde bir içerik analizi uygulanmıştır. Araştırmada, öğretmen yeterlikleri alanında yapılan çalışmaların en çok 2011 yılında gerçekleştirildiği, çalışmalarda sıklıkla nicel yaklaşım kullanıldığı, en fazla tercih edilen modelin tarama modeli olduğu ve veri toplama aracı olarak en çok ölçek kullanıldığı belirlenmiştir.

Kozikoğlu ve Senemoğlu (2016) tarafından yapılan “*Eğitim Programları ve Öğretim Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin İçerik Analizi (2009-2014)*” konu başlıklı çalışmada, 2009-2014 yılları arasında Eğitim Programları ve Öğretim alanında yapılan doktora tezleri (n=121) çeşitli açılardan incelenmiştir. Bu araştırmada doküman incelemesi yapılarak, doktora tezleri üniversite, yapıldığı yıl, konu, yöntem, desen, örneklem türü, örneklem büyüklüğü, veri toplama aracı, veri analiz tekniği açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, en çok çalışılan konular arasında öğretme-öğrenme yaklaşımları, örgün

eğitim programlarının değerlendirilmesi, öğretme-öğrenme stratejileri, ğretmen eğitimi programlarının değerlendirilmesi ve ğretmen yetiştirme uygulamaları yer almaktadır. Daha çok ğretmen, ğrenci ve ğretim elemanlarının görüşlerinin alındığı, tezlerinin çoğunda tarama deseninin tercih edildiğı, en çok karma yöntemin kullanıldığı, daha çok ğretmen ve lisans öğrencileriyle tez çalışmalarının yürütüldüğü ve en çok kullanılan veri toplama araçlarının ölçek ve görüşme formu olduğı tespit edilmiştir.

Selçuk, Palancı, Kandemir ve Dündar (2014), “*Eğitim ve Bilim Dergisinde Yayınlanan Araştırmaların Eğilimleri: İçerik Analizi*” isimli çalışmasında, TED Eğitim ve Bilim dergisinde yayınlanan 492 makale seçilerek incelenmiştir. Makalelerin seçilirken 2007 yılı ile 2013 yılları arasında olmalarına dikkat edilmiştir. Bu kapsamda tespit edilen makalelerin analizi için “Yayın Sınıflama Formu” kullanılmıştır. Makalelerin içerik analizi makalenin künye bilgisi, alanı, konusu, yöntemi, veri toplama aracı, örnekleme, ve veri analiz yöntemi incelenerek gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, en fazla yayının Hacettepe, Ankara ve Gazi Üniversitesinde yapıldığı, en fazla yayının Eğitim Programları ve ğretimi, Eğitim Yönetimi, Matematik Eğitimi ve Fen Bilimleri Eğitimi alanlarında olduğı, nicel ve betimsel taramaya dayalı araştırmaların daha çok tercih edildiğı, daha çok tutum, algı ve kişilik testlerinin veri toplama aracı olarak kullanıldığı, örneklem düzeyi olarak lisans düzeyinde olduğı ve verilerin analizinde ise daha çok betimsel analizin yapıldığı tespit edilmiştir.

Buraya kadar verilen araştırma örneklerinde özellikle son yıllarda yapılan birçok çalışmada içerik analizi yönteminden yararlanıldığı gözlenmektedir. Yapılan araştırmalar eğitimin farklı alanlarında olduğı, ancak benzer amaç ve yaklaşımlar ile bu araştırmaların tasarlandığı görölmektedir. Tüm belirtilen örneklerde de görüldüğü üzere, çalışmalarda içerik analizinde kullanılan yöntemsel detaylar ve konu bağlamları incelenmiş ve farklı sonuçlar sunmuşlardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma modelinde tasarlanan araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma modelidir (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 39). Nitel araştırmada araştırmacı, gözlemleyen konumunda olduğu için konuya kendini de dahil eder. Bu yüzden araştırma, araştırmacının özneliği içerisinde şekillenen ve yoruma dayalı bir hal alır (Willig, 2008).

Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yöntemlerden biri de doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, tarih araştırmacılarının, antropologların ve dil bilimcilerin kullandığı bir yöntem olmakla birlikte sosyologlar ve psikologlar tarafından da kullanılmış ve çeşitli kuram çalışmalarında bu yöntemden yararlanılmıştır (Şimşek, 2009). Son yıllarda eğitim bilimleri alanında da doküman incelemesi yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir.

Doküman inceleme, belgesel tarama, resim, film vb. yapıtları, yayınlanmış kitap, dergi vb. yazılı verileri analiz etmek için kullanılan nitel araştırma yöntemidir (Karasar, 2008). Çalışmalarda kullanılabilecek dokümanlar, ajandalar, anket verileri, broşürler, çizelgeler, davetiyeler, dergiler, fotoğraflar, gazeteler, günlükler, haritalar, kayıtlar, kılavuzlar, kitaplar, mektuplar, programlar, raporlar, sanat eserleri ve tutanaklardır. Bu dokümanlar araştırmacılara veri sağlamaktadır (Labuschagne, 2003).

Doküman incelemesinin başarılı ve objektif bir şekilde gerçekleşmesi için temel şart, incelenen konuyu kapsayan belgelerin bulunması, bulunan belgelerin incelenmesi, inceleme

sonunda bir sonuca ulaşılması ve ulaşılan sonuca dair yorum yapılabilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Doküman incelemenin doğru bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli olan şartlardan bir tanesi de dokümanların işlevlerine uygun sınıflandırılmasıdır. Bu sınıflandırma farklı araştırmacılar tarafından başka şekillerde gerçekleştirilmiştir. Örnek olarak, Geray (2006)'ın dokümanları niteliklerine göre ve bulundukları ortama göre sınıflandırması, Balcı (2006)'nın dokümanları birincil ve ikincil doküman olarak sınıflandırması ve Corbetta (2003)'nın dokümanları kişisel ve kurumsal olarak sınıflandırması verilebilir. Örneğin araştırmacının dokümanı Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 Anayasası ise, Geray (2006)'ın sınıflamasına göre bu niteliklerine göre doküman yazılı bir kaynak, Balcı (2006)'nın sınıflamasına göre birincil doküman, Corbetta (2003)'nın sınıflamasına göre ise kurumsal dokümandır (Kıral, 2020).

Bu araştırmadaki doküman incelemesinde, veri kaynağı olarak 2002-2019 tarihleri arasında ESTT alanında yazılmış yüksek lisans ve doktora tezleri kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini, Türkiye'de üniversitelerin Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında (2002-2019) hazırlanan tezler oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil olan tezlerin 2002 yılından itibaren olmasının sebebi sistemde daha önceki yıllara ait çalışma bulunamamış olmasıdır. ESTT Bilim Dalı Türkiye'de 20 üniversitede bulunmaktadır (Bkz. Tablo 2). Ancak yapılan lisansüstü tez çalışmaları genel olarak incelendiğinde, bu alanda yapılan tezlerin yoğunluklu olarak Gazi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde alan ilgili lisansüstü çalışmalar yapıldığı da görülmüştür. Bu üç üniversitede ESTT bilim dalında lisansüstü öğrenim düzeyi ile ilgili ayrıntılı bilgi Tablo 3'te ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 3

İncelenen Tezlere Göre ESTT Bilim Dalında Lisansüstü Öğrenim Düzeyleri

Üniversitenin adı	Öğrenim düzeyi	
	Doktora	Yüksek lisans
Ankara Üniversitesi	✓	✓
Gazi Üniversitesi	-	✓
Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	✓	✓

Tabloda görüldüğü üzere, Ankara Üniversitesinde ve Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yüksek lisans ve doktora programları bulunmakta, Gazi Üniversitesinde ise yüksek lisans programı bulunmaktadır.

Araştırmadaki çalışma birimi, amaçsal örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Amaçsal örnekleme tekniği çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılması olarak tanımlanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2011). Bu araştırmada, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tez çalışmaları üzerinde bir analiz tasarlandığından, doğrudan bu alanda yapılan çalışmalar belirlenmiştir. Araştırmaya dahil edilecek tezlerin belirlenmesinde YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında detaylı bir tarama yapılmıştır. Tarama gerçekleştirilirken anahtar kelime olarak, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı ve Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı kullanılmıştır. Ulaşılan 94 tezdten birinin (T10) içeriğine erişim izni olmadığından, toplamda 93 tez analiz sürecine dahil edilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Nitel yaklaşıma dayanan bu araştırmada, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir analiz tekniği olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerin sınıflandırılması ve bu verilerin niteliğini ortaya koymak için belirlenmiş kurallar dahilinde bir araştırma gerçekleştirmeyi sağlayan bir yöntemdir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin bilimsel araştırma içeriğine ve niteliğine sahip olmasını sağlar (Janis, 1949).

Sosyal bilimler alanında ve nitel araştırmalarda oldukça fazla tercih edilen içerik analizi, belirli kurallar çerçevesinde kodlamalarla amacın kapsamını oluşturan araştırma ya da araştırmaların unsurlarının daha detay içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2011).

İçerik analizinde nesnellik ilkesini gerçekleştirebilmek için veriler ayrıntılı bir şekilde incelenerek tanımlanır. Bu işlem, içerik analizinin temelini oluşturur. İçerik analizinde veriler birbiriyle ilişkilendirilerek açıklanır. Birbirine benzer veriler sistemli ve anlaşılır bir şekilde düzenlenerek yorumlama için hazır hale getirilir. Bunlar; verilerin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların ortaya çıkarılması, kodların ve temaların sınıflandırılması ve bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Hansen (2003) içerik analizini 6 aşama ile açıklamıştır. Bunlar:

1. Araştırmanın probleminin tanımlaması,
2. Araştırma evreninin ve örnekleminin belirlenmesi,
3. Araştırma kategorilerinin oluşturulması ve tanımlanması,
4. Kodlama tekniğinin uygulanması,
5. Kodlama tekniğinin geçerlik-güvenirlik ölçümünün yapılması,
6. Veri girişinin ardından veri analizinin gerçekleştirilip elde edilen sonuçların yorumlanmasıdır.

Bu araştırmada, Türkiye’de 2002-2019 tarihleri arasında Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yazılmış tezler (yüksek lisans ve doktora), künye bilgileri, araştırma modeli, evren-örnekleme, veri toplama aracı, veri analizi gibi boyutlar dikkate alınarak içerik analizi ile incelenmiştir. Bu araştırmaya dahil edilen tezlerin incelenmesi ve içerik analizin gerçekleştirilmesi için araştırmacı tarafından bir içerik analizi formu tasarlanmıştır. İlgili uzman görüşleri alındıktan sonra düzenlemeleri yapılan form verilerin içerik analizi sürecine hazırlanmasında kullanılmıştır (EK-1).

Bu araştırmada içerik analizinin gerçekleştirilmesinde izlenen basamaklar aşağıda verilmiştir:

1. Analiz birimleri ve ulaşılabilecek kaynaklar belirlenmiştir. Belirlenen veri tabanlarından ulaşılan tezler için bilgisayar ortamında bir dosya oluşturulmuştur. Tezlere ulaşmada veri tabanı olarak YÖK Ulusal Tez Merkezinden yararlanılmıştır.
2. Araştırma kapsamında belirlenen tezler sistematik olarak sıralanmıştır, her bir tez T1, T2, T3 olarak kodlanmış ve analiz süreci için hazırlık yapılmıştır,
3. İçerik analizi için birimler (tezin yayınlandığı yıl, tezin yapıldığı üniversite, tezin düzeyi, tezin araştırma modeli, tezin örneklem birimi ve özellikleri, tezde kullanılan örneklem tekniklerine, tezde kullanılan veri toplama tekniği, tezin veri analiz yöntemi vd.) belirlenmiştir,
4. Tezlerin konu bağlamında analizi sürecinde tezler Eğitim Sosyal, Tarihi ve Felsefi Temelleri bağlamında belirlenmiş, karar sürecinde uzman görüşlerinden yararlanılmıştır,
5. Analiz süreci farklı zamanlarda gözden geçirilerek, sonuçları aşama aşama ilerlemiş, ulaşılan sonuçlar tablo formatına getirilmiştir.

3.3.1. İnanırlık (Geçerlilik ve Güvenilirlik)

Doküman analizi gerçekleştirildiği sırada dikkat edilmesi gereken iki unsur vardır. Bunlar, geçerlik ve güvenilirliktir. Bir doküman analizinde, elde edilen verileri benzer koşullar altında analiz etme fırsatı verildiğinde, her araştırmacının aynı sonuca ulaşması gerekir (Altheide, 1996). Araştırma modelleri kapsamında geçerlik ve güvenilirlik kavramları değerlendirildiğinde ise, nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik kavramlarının yerine nitel araştırmalarda inanırlık, elde edilen sonuçların doğruluğu ve çalışmayı gerçekleştiren araştırmacının yetkinliği ifadeleri kullanılır (Krefting, 1991).

Bu tez çalışmasında ise inanırlığı sağlamak için tezlerin analiz sürecinde her aşama titizlikle gerçekleştirilmiş ve sürekli kontroller yapılmıştır. Öncelikle tezin kapsamına giren tezler YÖK tez veri tabanında anahtar kelimeler kullanılarak seçilmiştir. Ardından tezler kodlama tekniği kullanılarak içerik analizini gerçekleştirmek için uygun veri haline getirilmiştir. Tez çalışmasının temaları sınıflandırma aşamasında ESTT alanında 4 uzmanın görüş alınmış, görüşler değerlendirilerek ağırlıklı sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmacı, tez hazırlık aşamasında, 2019 yılında, eğitim alanında bir kongreye katılarak tez konusu kapsamında yer alan ve 1990-2019 yılları aralığını kapsayan öğretmen yetiştirme konulu tezler üzerinde bir analiz çalışması sunmuştur. Bu çalışma, hem kavramsal çerçeve hem de içerik analizinin aşamaları kapsamında tez çalışmasının hazırlık sürecine önemli katkı sağlamakla birlikte araştırmacı açısından konu alanında ve metodolojik bağlamda içerik analizi konusunda hazırlık sürecini güçlendirmiştir. Böylelikle mevcut tez çalışmasında izlenecek aşamaların tasarlanması süreci hız kazanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde içerik analizine dayalı elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, analiz sürecinde izlenen plan çerçevesinde ilk olarak metodolojik bağlamda, devamında ise konu bağlamında yapılan analiz sonuçlarını yansıtacak biçimde sırayla sunulmuştur. Bulguların sunumunda betimleyici tablolardan yararlanılmıştır. Bulgular bölümünde yapılan analiz sonuçları, araştırmada cevap aranan sorular sırasında verilmiştir.

4.1. Metodolojik Bağlamda Yapılan İçerik Analizine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu boyutunda ilk olarak “*Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yazılan tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?*” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan analiz sonucunda ESTT alanında 2002-2019 yılları aralığında yapılan tezlerin yıllara göre dağılımı Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Tezlerin (2002-2019) Yapıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	f	%	Tez kodu
2002	2	2,15	T1, T75
2003	-	-	-
2004	1	1,08	T2
2005	-	-	-
2006	5	5,38	T76, T77, T78, T79, T80
2007	1	1,08	T81
2008	3	3,23	T3, T4, T5
2009	7	7,53	T6, T7, T8, T9, T11, T12, T13
2010	10	10,75	T14, T15, T16, T17, T18, T19, T20, T21, T22, T23
2011	9	9,68	T24, T25, T26, T27, T28, T29, T30, T31, T32
2012	5	5,38	T33, T34, T35, T36, T37
2013	6	6,45	T38, T39, T40, T41, T42, T43
2014	8	8,60	T44, T45, T46, T47, T48, T49, T50, T83
2015	7	7,53	T51, T52, T53, T54, T55, T84, T85
2016	6	6,45	T56, T57, T58, T59, T60, T88
2017	6	6,45	T61, T62, T63, T64, T65, T82
2018	7	7,53	T66, T67, T68, T69, T70, T86, T87
2019	10	10,75	T71, T72, T73, T74, T89, T90, T91, T92, T93, T94
Toplam	93	100,0	

Tablo 4’te görüldüğü üzere 93 tez üzerinde bir analiz gerçekleştirilmiştir. Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, araştırmada 94 teze ulaşılmış, ancak 1 tez (T10) erişime kapalı olduğundan analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırmada çalışma evrenine dahil olan tezlerin yayınlandıkları yıllara göre dağılımı incelendiğinde, ulaşılan tezlerin; 2’si (%2) 2002’de, 1’i (%1) 2004’te, 5’i (%5) 2006’da, 1’i (%1) 2007’de, 3’ü (%3) 2008’de, 7’si (%7) 2009’da, 10’u (%11) 2010’da, 9’u (%10) 2011’de, 5’i (%5) 2012’de, 6’sı (%6) 2013’te, 8’i (%9) 2014’te, 7’si (%7) 2015’te, 6’sı (%6) 2016’da, 6’sı (%6) 2017’de, 7’si (%7) 2018’te ve 10’u (%11) 2019’da tamamlanmıştır. Bu sonuçlara göre, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri (ESTT) alanında en çok tez çalışmasının 2010 ve 2019 yıllarında olduğu (f=10) ve bunu 2011 yılının (f=9) izlediği görülmüştür. Analiz sonuçlarına göre, 2003 ve 2005 yıllarında ESTT alanında yayımlanan tez bulunmamaktadır. Tablo 5 araştırmada incelenen tezlerin yapıldığı üniversiteye göre dağılımını vermiştir.

Tablo 5

Araştırma Kapsamında Analize Tabi Olan Tezlerin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	f	%	Tez kodu
Gazi Üniversitesi	53	56,99	T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, T11, T12, T14, T15, T17, T18, T19, T21, T22, T23, T24, T25, T26, T28, T29, T33, T34, T35, T36, T37, T39, T40, T41, T46, T49, T51, T52, T53, T58, T72, T78, T79, T80, T81, T82, T83, T84, T85, T86, T87, T88, T89, T90, T91
Ankara Üniversitesi	37	39,78	T13, T16, T20, T27, T30, T31, T32, T38, T42, T43, T44, T45, T47, T48, T50, T54, T55, T56, T57, T59, T60, T61, T62, T63, T64, T65, T66, T67, T68, T69, T70, T71, T73, T74, T75, T76, T77
Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	3	3,23	T92, T93, T94
Toplam	93	100,0	

Tablo 5’te görüldüğü üzere, analiz kapsamında yer alan tezlerin 37’si (%40) Ankara Üniversitesinde, 53’ü (%57) Gazi Üniversitesinde ve 3’ü (%3) Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde tamamlanmıştır. Araştırmada cevap aranan bir diğer soru “Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin lisansüstü düzeye göre dağılımı nasıldır?” olmuştur. Tablo 6’da ise incelenen tezlerin eğitim düzeylerine göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 6

Tez Çalışmalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Tezin düzeyi	f	%	Tezin kodu
Yüksek Lisans	80	86,02	T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T17, T18, T19, T20, T21, T22, T23, T24, T25, T26, T27, T28, T29, T30, T31, T32, T33, T34, T35, T36, T37, T38, T39, T40, T41, T43, T45, T46, T49, T51, T52, T53, T55, T58, T59, T61, T63, T64, T65, T67, T68, T69, T72, T73, T74, T75, T76, T77, T78, T79, T80, T81, T82, T83, T84, T85, T86, T87, T88, T89, T90, T91, T92, T93, T94
Doktora	13	13,98	T42, T44, T47, T48, T50, T54, T56, T57, T60, T62, T66, T70, T71
Toplam	93	100,0	

Araştırmada çalışma evrenine dahil olan tezlerin düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, ulaşılan tezlerin 80’i (%86) yüksek lisans ve 13’ü (%14) doktora düzeyindedir. Buna göre, 2002-2019 yılları arasında ESTT alanında yapılan tezlerde en çok (f=80) yüksek lisans düzeyinde yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Araştırmada cevap aranan bir diğer soru ise “Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin kullanılan araştırma

modeline göre dağılımı nasıldır?” olmuştur. Tablo 7 tezlerin kullanılan araştırma modeline göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 7

Tez Çalışmalarının Kullanılan Araştırma Modeline Göre Dağılımı

Tezin modeli	f	%	Tez kodu
Tarama modeli	54	58,06	T1, T2, T6, T7, T8, T9, T11, T12, T13, T14, T15, 16, T17, T19,T20, T22, T24, T26, T27, T29, 30,T31, T33, T34, T35, T36, T37, T38, T39, T41, T42, T43, T45, T46, T47, T49, T50, T51, T53, T54, T56, T61, T63, T67, T72, T76, T77, T79, T80, T81, T82, T83, T88, T93
Nitel araştırma	15	16,13	T32, T48, T62, T64, T65, T66, T68, T69, T71, T73, T86, T87, T89, T90, T91
Tarihsel araştırma	7	7,53	T3, T5, T18, T23, T28, T40, T44
Betimsel araştırma	6	6,45	T4, T21, T25, T59, T84, T85
Doküman inceleme	3	3,23	T70, T92, T94
Karma model	2	2,15	T57, T58
Nicel	2	2,15	T52, T62
Fenomenolojik	1	1,08	T60
İlişkisel araştırma	1	1,08	T74
Belirtilmemiş	2	2,15	T55, T75
Toplam	93	100,0	

ESTT alanında 1990-2019 yıl aralığında yapılan lisansüstü tezler, kullanılan araştırma modeli açısından incelendiğinde çeşitli araştırma modellerinden yararlanıldığı görülmektedir. Araştırma kapsamında yer alan tezlerin; 54’ü (%58) tarama modelinde, 15’i (%16) nitel araştırma yaklaşımında, 7’si (%8) tarihsel araştırma, 6’sı (%6) betimsel araştırma, 3’ü (%3) doküman incelemesi, 2’si (%2) karma model, 2’si (%2) nicel araştırma yaklaşımında, 1’i (%1) fenomenolojik modelde tamamlanmış ve 2’sinde (%2) ise kullanılan araştırma modeli belirtilmemiştir. Dağılım incelendiğinde 2002-2019 yılları arasında ESTT alanında yapılan tezlerde ağırlıklı olarak tarama modelinde olduğu görülmektedir. Bu araştırma modelinden sonra bu alanda yapılan tezlerde en çok tercih edilen diğer yaklaşımlardan nitel araştırma yaklaşımı ve tarihsel araştırmalar dikkat çekmektedir. ESTT alanında yapılan çalışmaların konu kapsamaları dikkate alındığında, incelenen konulara yönelik metodolojik olarak daha çok nitel yaklaşımların ağırlık kazandığı düşünülebilir. Aşağıda ESTT alanında çeşitli araştırma modellerinden yararlanılarak yapılan tez çalışmalarına örnekler verilmiştir.

İn (2015)’in *betimsel modele* dayalı yapılandığı “1968-2012 Yılları Arasında 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Girişimcilik Becerilerinin İçerik

Analizi” adlı tez çalışmasında, 1968, 1998 ve 2004 yılı Sosyal Bilgiler dersi programlarına uygun olarak yazılmış her programdan ikişer tane olmak üzere 6 tane 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer verilen girişimcilik becerilerine yönelik bir içerik analizi yapılması amaçlanmıştır.

Aydoslu (2014) tarafından yapılan “*Mesleki Eğitim Merkezlerinde Yürütülen Çıraklık Eğitiminin Değerlendirilmesi: Ankara İli Örneği*” adlı çalışmada tarama modelinin kullanıldığı belirlenmiş ve Ankara’da 2013-2014 eğitim-öğretim yılında mesleki eğitim merkezlerindeki öğretmenlerin ve usta öğreticilerin çıraklık eğitimine ilişkin görüş ve değerlendirmeleri incelenmiştir.

Tablo 7’deki veriler incelendiğinde, çalışmalarda en çok tarama modeli sonrasında nitel araştırma modelinin kullanıldığı tespit edilirken, benzer içeriğe sahip Doruk ve Çakmak (2019)’ın “*Öğretmen Yetiştirme Temalı Tezlerin Analizi (1990-2019)*” adlı çalışmalarında da en çok tarama modeli ve sonrasında ise nitel araştırma modelinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Araştırmada cevap aranan bir diğer soru “*Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin örneklem grubu özelliklerine göre dağılımı nasıldır?*” olmuştur. Bu araştırmada analize tabi olan 93 tezin örneklem birimi açısından incelenmesi sonucunda oldukça farklı birimlerin tez çalışmalarına dahil olduğu görülmüştür. Tablo 8, analize tabi tezlerin örneklem birimine göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 8

Tez Çalışmalarının Örneklem Birimine Göre Dağılımı

Birim	Alt Birim	F	%	Tez kodu
Doküman (n=40)	Belge ve doküman	24	22,43	T02, T06, T07, T11, T12, T15, T16, T18, T21, T23, T26, T34, T37, T40, T44, T70, T75, T78, T87, T90, T91, T92, T93, T94
	Ders kitabı	3	2,80	T39, T53, T84
	Gazete	4	3,74	T27, T31, T50, T69
	Çocuk dergisi	3	2,80	T45, T47, T86
	Çizgi film	2	1,87	T90, T91
	Çocuk kitabı	1	0,93	T30
	Film	1	0,93	T68
	Karikatür	1	0,93	T43
	Kurs	1	0,93	T33
Öğrenci (n=22)	Lise öğrencisi	7	6,54	T35, T38, T46, T59, T66, T7, T85
	Öğrenci	5	4,67	T17, T74, T77, T83, T89
	İlkokul öğrencisi	4	3,74	T01, T04, T36, T58
	Üniversite öğrencisi	2	1,87	T63, T76
	Ortaokul öğrencisi	1	0,93	T56
	Öğretmen adayı	1	0,93	T51
	Diğer	2	1,87	T13, T41
Öğretmen (n=15)	Öğretmen	5	4,67	T17, T32, T72, T73, T83
	İlkokul öğretmeni	4	3,74	T36, T52, T67, T88
	Lise öğretmeni	2	1,87	T66, T71
	Branş öğretmeni	1	0,93	T14
	Kurs öğretmeni	1	0,93	T48
	Ortaokul öğretmeni	1	0,93	T52
	Rehberlik öğretmeni	1	0,93	T20
Veli (n=3)		3	2,80	T17, T57, T61
Müfettiş (n=2)		2	1,87	T52, T67
Okul yöneticisi (n=1)		1	0,93	T36
Diğer (n=12)		12	11,43	T22, T55, T60, T62, T64, T65, T75, T79, T80, T81, T82, T83
Örneklem belirtilmemiştir (n=12)		12	11,43	T03, T05, T08, T09, T19, T24, T25, T28, T29, T42, T49, T54
Toplam		107	100,0	

Araştırma kapsamında olan tezlerin örneklem birimine göre dağılımı incelendiğinde, ESTT alanındaki tezlerin önemli bir kısmını dokümanlara dayalı araştırmaların oluşturduğu görülmektedir. Analize tabi edilen tezlerde kullanılan dokümanlar kitap, karikatür, film ve dergi olmak üzere çeşitlilik gözlemlenmiştir. Örneklem birimi öğrenci olan tezler ikinci sırada, öğretmen olan tezler ise üçüncü sırada yer almaktadır. Örneklem birimi öğrenci olan tezlerde her kademedeki öğrencilerin yer aldığı görülmekle birlikte, en çok lise düzeyindeki

öğrencilerin örneklemini oluşturduğu dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, araştırma kapsamında analize tabi olan tezlerde örneklem birimi olarak 24’ünde (%22) belge ve doküman, 7’sinde (%7) lise kademesindeki öğrenciler ve 5’inde (%5) öğretmenler sıklıkla örneklem birimi olarak tercih edilirken, 12 tezde (%11) ise herhangi bir örneklem birimi belirtilmemiştir. Aşağıda ESTT alanında çeşitli örneklem biriminden yararlanılarak yapılan tez çalışmalarına örnekler verilmiştir.

Beyköylü (2018) tarafından yapılan *“İlköğretim Müfettişliğinde Kadın İstihdamına İlişkin Tutumlar (1990-2013 Yıllarını Karşılaştıran Bir Araştırma Tekrarı) (Ankara İli Örneği)”* adlı tez çalışmasında örneklem birimi olarak ilkokul öğretmeni ve müfettişlerle çalışılmıştır.

Soylu (2018), tarafından yapılan *“Özel Okullarda Okul İçi Süreçlerin Ayrıcılık Kimliğinin Kurulumunda ve Yeniden Üretimindeki Rolü”* adlı tez çalışmasında ise örneklem birimi olarak lise öğrencisi ve lise öğretmenleriyle çalışılmıştır.

Araştırmada cevap aranan bir diğer soru ise *“Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin kullanılan örneklem tekniklerine göre dağılımı nasıldır?”* olmuştur. Tablo 9’da, tezlerin örneklem tekniklerine göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 9

Tez Çalışmalarının Örneklem Seçme Tekniğine Göre Dağılımı

Örneklem seçme teknikleri	f	%	Tez kodu
Amaçlı örneklem	14	15,05	T44,T45,T47,T48,T59, T60, T63, T64, T68, T69, T70, T71, T73,T89
Tesadüfi seçme	10	10,75	T1, T4, T13, T14, T28, T36, T51, T52, T56, T85
Kartopu tekniği	3	3,23	T62, T65, T66
Tabakalı seçme	2	2,15	T58, T61
Basit seçkisiz örneklem	1	1,08	T41
Çalışma grubu tekniği	1	1,08	T38
Oranlı küme yöntemi	1	1,08	T32
Yargısal örneklem	1	1,08	T55
Belirtilmemiştir	60	64,52	T2,T3,T5,T6,T7,T8,T9,T11,T12,T15,T16,T17,T18,T19,T20,T21,T22,T23,T24,T25,T26,T27,T29,T30,T31,T33,T34,T35,T37,T39,T40,T42,T43,T46, T49,T50,T53,T54,T57,T67,T72,T74, T75,T76,T77,T78,T79,T80,T81,T82,T83,T84,T86,T87,T88,T90,T91,T92, T93,T94
Toplam	93	100,0	

Çalışma grubuna dahil olan tezler örneklem seçme yöntemine göre incelendiğinde, ESTT alanında yapılan tez çalışmalarında en çok ($f=14$) amaçlı örneklem kullanıldığı ve bunu tesadüfi örneklemin ($f=10$) izlediği görülmüştür. Bu araştırmada incelenen 60 tez çalışmasında (%65) örneklem seçme yönteminin belirtilmediği belirlenmiştir. Araştırmada cevap aranan bir diğer soru “*Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin veri toplama tekniklerine göre dağılımı nasıldır?*” olmuştur. Tablo 10, tezlerin kullanılan veri toplama tekniklerine göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 10

Tez Çalışmalarının Kullanılan Veri Toplama Tekniklerine Göre Dağılımı

Veri toplama teknikleri	f	%	Tez kodu
Literatür taraması	29	26,13	T6,T7,T8,T9,T11,T16,T21,T23,T24,T27,T28,29,T32T37,T38,T39,T40,T43,T45,T48,T50,T53, T61,T69,T75,T78,T79,T84,T86
Anket	23	20,72	T1,T13,T14,T22,T33,T35,T36,T38,T41,T46,T51,T55,T57,T58,T59,T61,T64,T65,T76,T83,T85,T88, T89
Görüşme	17	15,32	T1,T2,T4,T30,T42,T45,T50,T62,T65,T70,T53,T63,T72,T75,T77, T87,T90
Doküman inceleme	13	11,71	T5,T18,T19,T20,T25,T34,T44,T47,T49,T68,T81, T82,T90
Ölçek	8	7,21	T17,T20,T51,T52,T56,T59,T67,T72
Belge taraması	5	4,50	T15,T26,T31,T42,T54
Gözlem	4	3,60	T60, T65, T75, T90
Alan yazın inceleme	2	1,80	T48, T63
Belirtilmemiştir	10	9,01	T3, T12, T30, T70, T74, T80, T91, T92, T93, T94
Toplam	111	100,0	

Araştırmada çalışma evrenine dahil olan tezler kullanılan veri toplama tekniklerine göre incelendiğinde, ulaşılan tezlerin 29’unda (%26) literatür taraması, 23’ünde (%21) anket, 13’ünde (%12) doküman incelemesi, 17’sinde (%15) görüşme, 8’inde (%7) ölçek, 5’inde (%5) belge tarama, 4’ünde (%4) gözlem ve 2’sinde (%2) alan yazın inceleme kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada incelenen tezlerin 10’unda (%9) ise herhangi bir veri toplama tekniği belirtilmemiştir. Bu bulgu ESTT alanında yapılan tez çalışmalarında ağırlıklı olarak literatür tarama tekniğinden yararlanıldığını göstermektedir. Aşağıda ESTT alanında çeşitli veri toplama tekniklerinden yararlanılarak yapılan tez çalışmalarına örnekler verilmiştir.

Kayahan (2017) tarafından yapılan “*Erkek Sanat Enstitüleri (1943-1974)*” adlı tez çalışmasındaki veriler, *doküman inceleme tekniği* ile elde edilmiştir.

Abide (2015) tarafından yapılan “*Farklı Program Uygulayan Liselerin Öğrenci Profillerinin İncelenmesi (Ankara İli Örneği)*” adlı tez çalışmasında, örneklem birimi olarak belirlenen lise öğrencilerinin görüşleri *anket* ile elde edilmiştir.

Araştırmada cevap aranan bir diğer soru “*Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin veri analizi tekniklerine göre dağılımı nasıldır?*” olmuştur. Tablo 11 tezlerin veri analizi tekniklerine göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 11

Tez Çalışmalarının Veri Analizi Tekniğine Göre Dağılımı

Veri analizi teknikleri	f	%	Tez kodu
Nicel analiz	23	23,71	T1, T4, T13, T14, T20, T36, T38, T41, T51, T52, T56, T57, T58, T59, T61, T62, T63, T65, T67, T72, T76, T85, T88
İçerik analizi	20	20,63	T2, T9, T18, T23, T24, T25, T28, T30, T32, T34, T39, T43, T47, T57, T68, T70, T71, T87, T90, T91
Betimsel analiz	12	12,37	T33, T44, T45, T47, T54, T57, T60, T64, T69, T77, T86, T91
Tarihsel analiz	6	6,19	T7, T12, T29, T37, T50, T82
İlişki analiz	2	2,06	T53, T84
Tümevarımcı analiz	2	2,06	T66, T71
Varyans analiz	2	2,06	T35, T74
Belirtilmemiştir	30	30,93	T3, T5, T6, T8, T11, T15, T16, T17, T19, T21, T22, T26, T27, T31, T40, T42, T46, T48, T49, T55, T73, T75, T78, T79, T80, T81, T83, T92, T93, T94
Toplam	97	100,0	

Araştırmada çalışma evrenine dahil olan tezler kullanılan veri analizi tekniklerine göre incelendiğinde, ulaşılan tezlerin 23'ünde (%24) nicel analiz, 20'sinde (%21) içerik analizi, 12'sinde (%12) betimsel analiz, 6'sında (%6) tarihsel analiz, 2'sinde (%2) ilişki analizi 2'sinde (%2) tümevarımcı analiz ve 2'sinde (%2) varyans analizi kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen tezlerin 30'unda (%31) ise herhangi bir veri analizi tekniği belirtilmemiştir.

4.2. Tezlerin Konusu Bağlamında Yapılan İçerik Analizine Yönelik Bulgular

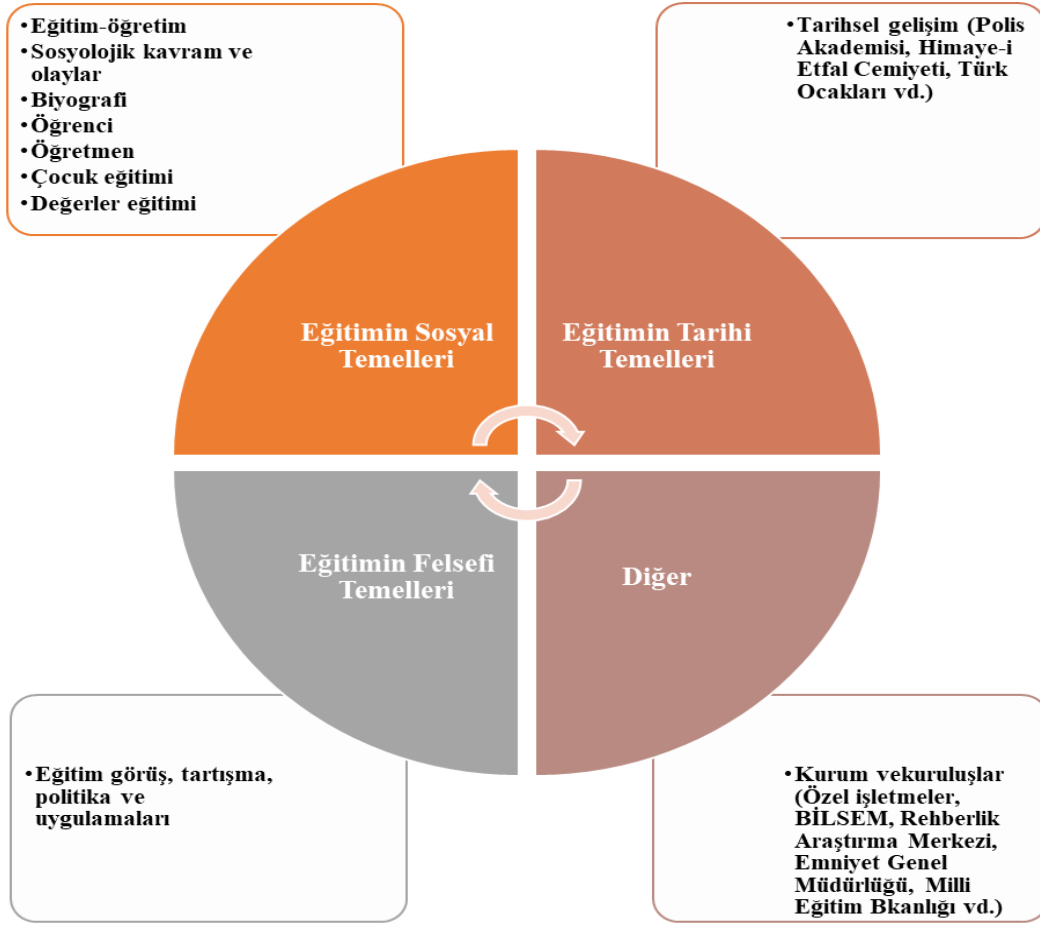
Araştırmanın bu bölümünde, ilk olarak “Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin konularına göre dağılımı nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır. Bunun için 93 tez konusu üzerinde içerik analiz gerçekleştirilmiş, ESTT alanında 2002-2019 yılları aralığında yapılan tezlerin konularına göre dağılımı Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12

ESTT Alanının Alt Boyutları

Alt boyutlar	f	%	Tez kodu
Eğitimin Sosyal Temelleri (EST)	48	51,61	T1, T3, T6, T9, T13, T16, T18, T21, T23, T24, T32, T34, T36, T38, T39, T41, T43, T45, T46, T47, T48, T54, T56, T57, T60, T61, T62, T63, T64, T65, T66, T67, T68, T69, T70, T71, T73, T75, T76, T77, T78, T80, T86, T87, T90, T92, T93, T94
Eğitimin Tarihi Temelleri (ETT)	15	16,13	T2, T5, T7, T8, T11, T12, T15, T19, T27, T28, T37, T49, T50, T81, T82
Eğitimin Felsefi Temelleri (EFT)	3	2,23	T29, T42, T79
Diğer	27	29,03	T4, T14, T17, T20, T22, T25, T26, T30, T31, T33, T35, T40, T44, T51, T52, T53, T55, T58, T59, T72, T74, T83, T84, T85, T88, T89, T91
Toplam	93	100,0	

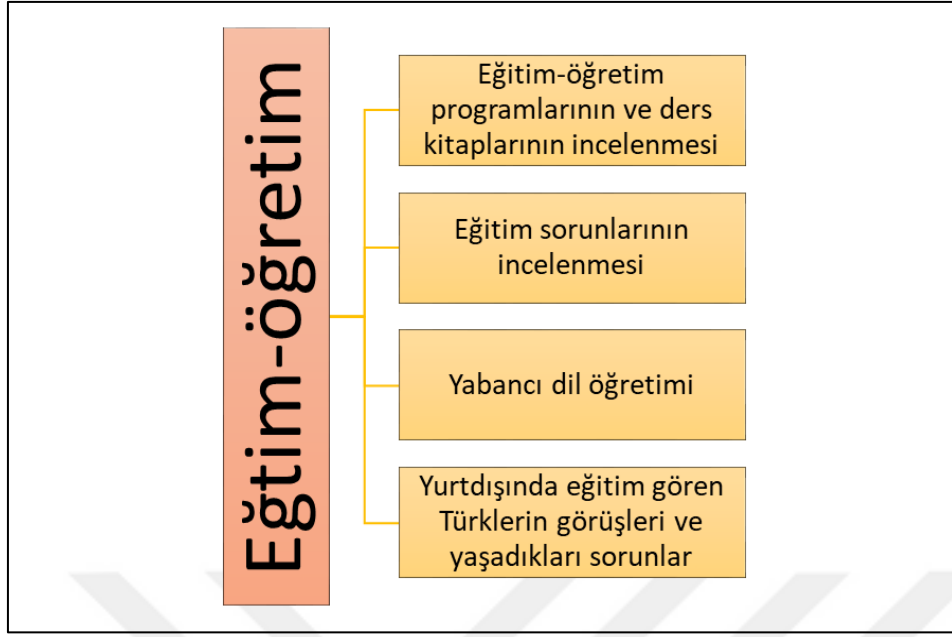
Araştırmada tezler ESTT alanının alt boyutlarına göre incelenmiş, incelenen tez çalışmalarının 48'i (%52) Eğitimin Sosyal Temelleri (EST), 15'i (%16) Eğitimin Tarihi Temelleri (ETT), 3'ü (%2) Eğitimin Felsefi Temelleri (EFT) ve 27'si (%29) Diğer boyutu kapsamında yer almaktadır. Buna göre, ESTT alanında yapılmış tez çalışmaları en çok (f=48) Eğitimin Sosyal Temelleri alt boyutunda gözlenmiştir. ESTT Bilim Dalının alt boyutları kapsamında, tez çalışmalarının kendi içerisindeki konu başlıkları genel olarak Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. ESTT Bilim Dalının alt boyutlarında işlenen konu ve kavramlar.

Şekil 1 incelendiğinde, EST’de ağırlıklı olarak işlenen konular sırasıyla, eğitim-öğretim, sosyolojik kavram ve olaylar, biyografi, öğrenci, öğretmen, çocuk eğitimi ve değerler eğitimi olarak görülmektedir. ETT alt boyutunda tarihsel gelişim ve –Diğer- alt başlığı altında yer alan tezlerde ise ağırlıklı olarak kurum ve kuruluşlar tezlerin temel konusunu oluşturmuştur. EFT kapsamında olarak belirlenen tez çalışmalarında ise eğitim-öğretim faaliyet ve raporlarının tezlerin odak konusunu oluşturduğu söylenebilir. Bu boyutta sınırlı sayıda çalışma yer aldığından, eğitim- öğretim konusunda daha fazla tez çalışmasının yer aldığı EST alt boyutunda değerlendirilmiştir.

Tez çalışmalarında en fazla işlenen eğitim-öğretim konuları da kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmaktadır. Bu başlıklar Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Eğitim-öğretim konusunun alt başlıkları.

Eğitim-öğretim konusunda en fazla işlenen alt başlıklar, eğitim-öğretim programlarının ve ders kitaplarının incelenmesi, eğitim sorunlarının incelenmesi, yabancı dil öğretimi ve yurtdışında eğitim gören Türklerin görüşleri ve yaşadıkları sorunlar olarak belirlenmiştir. Aşağıda bu temalar kapsamında yapılan araştırma örneklerine yer verilmiştir.

Tema: Eğitim-öğretim

Alt tema: Program ve Kitap İnceleme

Turan (2009) tarafından yapılan “1950 ile 1960 Yılları Arası Ortaokul Tarih Dersi Kitaplarında Yer Alan Milli Kimlik Kavramının İçerik Analizi” adlı tez çalışmasında 1950-1960 yılları arasında milli kimlik kavramının nasıl tanımlandığı, nasıl şekillendiği ve milli kimlik kavramının tarih ders kitaplarında nasıl aktarıldığı araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, 1950-1960 dönemi tarih ders kitapları yeni bir kimlik inşası ve yeni bir yurttaşın yaratılması ile vatanın korunması ve Türk dilinin geliştirilmesi temel hedefler olarak belirlenmiştir.

Alt Tema: Eğitim sorunları

Altıntaş (2012)’ın “Öğrenci, Öğretmen ve İdarecilerin Görüşlerine Göre İç Göçün Yaşandığı Bölgelerdeki İlköğretim Okullarında Eğitim Öğretim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar: Esenyurt Örneği” adlı tez çalışmasında, idareci, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine göre iç göçün yaşandığı bölgelerdeki ilköğretim okullarında eğitim-öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlar araştırılmıştır. İstanbul’un en çok göç

alan ilçelerinden birinin de Esenyurt olması çalışma alanı olarak tercih edilmesine yol açmıştır. Araştırmada, göç alan bölgelerdeki ilköğretim okullarının sınıf mevcudunun fazla olmasının derslerin işlenişini olumsuz etkilediği, göç eden ailelerin çocuklarının ekonomik sıkıntılardan dolayı çalışmak zorunda kalmaları ve okula devam sorunları yaşamaları gibi önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Alt Tema: 3.Yabancı Dil Öğretiminde Kültürel Aktarım Süreci

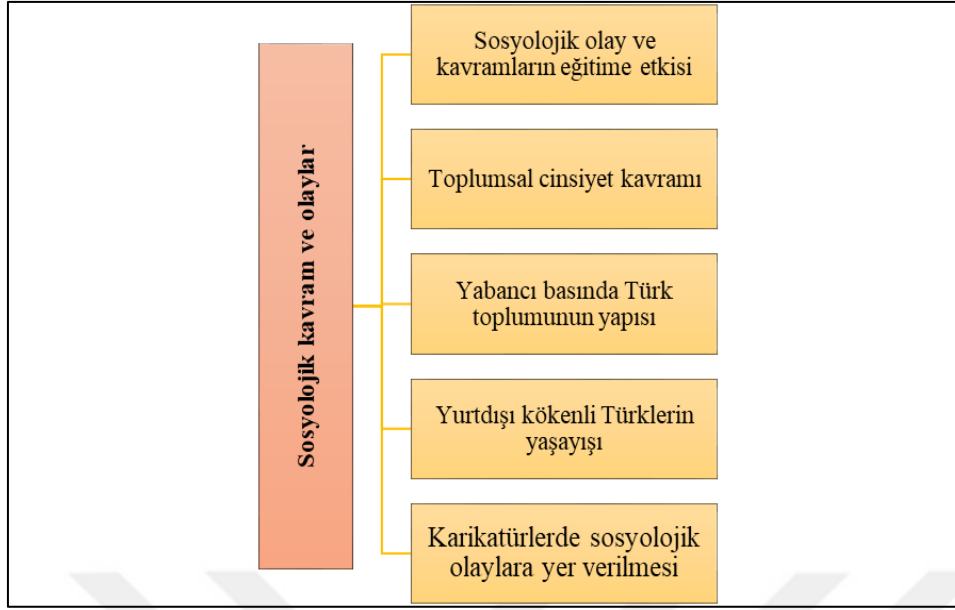
Arslan (2017)'ın “*Bilgisayar Oyunlarından Gündelik Hayata Kültürel Bir Aktarım Süreci Olarak Yabancı Dil Öğrenimi*” adlı tez çalışmasında günümüzde ön plana çıkan bilgisayar oyunları ile yeni bir kültürel sürecin ortaya çıkması ve bu sürecin yabancı dil öğrenimindeki etkilerinin anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, bilgisayar oyunu oynayanların yabancı dil puanlarının oynamayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bilgisayar oyunu oynamayanların yabancı dil öğrenmeyi olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Alt Tema: 4.Yurtdışında Eğitim Gören Türklerin Sorunları

Gürlek (2009)'ın “*Yurt Dışındaki Üniversite Öğrencisi Türk Gençlerinin Sosyalleşme Sorunları: Viyana Üniversitesi Örneği*” ve Bingöl (2006)'ün “*Almanya ve Hollanda'da Türk Göçmen İşçi Çocuklarına Dönük Eğitim Politikaları ve Uygulamaları*” adlı tez çalışmalarında yurtdışında eğitim gören Türklerin sorunları irdelenmiştir. Çalışmaların sonucunda kimlik sorunu, dil sorunu, barınma sorunu, ekonomik sorunlar, aile ve yakın çevre ile ilişkiler yaşanan ortak sorunlar olarak tespit edilmiştir.

Örneklerde yer alan tezler ESTT'nin Eğitimin Sosyal Temelleri boyutu kapsamında yer almaktadır. Bu örnek çalışmalar eğitim ve toplum ilişkisini ortaya koyması açısından ESTT alanına katkı sağlamaktadır.

Tez çalışmalarında en fazla işlenen bir diğer konu odağı ise sosyolojik kavram ve olaylardır. Sosyolojik kavram ve olaylar konusu da kendi içerisinde alt başlıklar altında toplanabilmektedir. Bu başlıklar Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Sosyolojik kavram ve olaylar konusunun alt başlıkları.

Sosyolojik kavram ve olaylar konusunda dikkat çeken alt başlıklar; sosyolojik olay ve kavramların eğitime etkisi, toplumsal cinsiyet kavramı, yabancı basında Türk toplumunun yapısı, yurtdışı kökenli Türklerin yaşayışı ve karikatürlerde sosyolojik olaylar olarak sıralanabilir.

Tema: Sosyolojik Kavram ve Olaylar

Alt Tema: Sosyolojik Olay ve Kavramların Eğitime Etkisi

İlhan (2009)'ın “Küreselleşmenin Eğitime Yansımaları” adlı tez çalışmasında, küreselleşme kavramının ne zaman ortaya çıktığı, nasıl geliştiği ve küreselleşme kavramının eğitim sistemine etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda, küreselleşmenin endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçişte temel kavram olduğu tespit edilmiştir.

Alt Tema: Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Kıran (2019)'ın “Türkiye’de ve Almanya’da Görev Yapan Türk Kökenli Öğretmenlerde Toplumsal Cinsiyet Kurguları; Ankara ve Berlin Örneği Karşılaştırması” adlı tez çalışmasında, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet kurgularının Ankara ve Berlin örnekleri ile karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada kadın ve erkeklere yüklenen roller, kadın ve erkeklerin öğretmenlik mesleğine ilişkin yaklaşımları ve öğretmenlerin toplumsal cinsiyet bakış açıları incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Ankara’da görev yapan öğretmenlerin kadınları sosyal yönü

zayıf, erkekleri ise sosyal yönü güçlü kişiler olarak ifade ettiği ulaşılan sonuçlar arasında yer almıştır.

Alt Tema: Yabancı Basında Türk Toplumunun Yapısı

Özdemir (2018)'in “*İngiliz Basınına Göre Tanzimat Dönemi (1839-1856) Toplum ve Eğitim Hayatı: Morning Chronicle ve Morning Post Gazeteleri Örneği*” adlı tez çalışmasında, belirlenen yıllar arasında İngiltere’de yayımlanan ve araştırma konusu hakkında içeriğe sahip Morning Chronicle ve Morning Post gazeteleri incelenmiştir.

Alt Tema: Yurtdışı Kökenli Türklerin Yaşayışı

Akkaş (2017)'in “*Afrika Kökenli Türklerin Eğitim Deneyimleri*” adlı tez çalışmasında, Afrika kökenli Türklerin eğitim deneyimleri üzerine ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Afrika kökenli Türklerde eğitim seviyesinin düşük olduğu ve ailelerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel özellikleri nedenleri ile zorunlu eğitim seviyesinin üstünde eğitim alma imkanının yetersizliği vurgulanmıştır.

Alt Tema: Karikatürlerde Sosyolojik Olaylara Yer Verilmesi

Özçubukçu (2013)'nın “*Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Toplumsal Değişimin Tanığı Olarak Karikatürler (1928-1940) ve Eğitim*” adlı tez çalışmasında, 1928-1940 yılları arasında gazetelerde, dergilerde ve karikatür kitaplarında toplumsal değişimi konusu işlenmiştir. Ayrıca halkı bilgilendirmek için yapılmış Yeni Sabah, Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri, Akbaba ve Karikatür dergileri ve Cemal Nadir ile Ramiz Gökçe karikatür albümlerinde yayımlanmış karikatürler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, karikatürlerin belgesel nitelik taşıdıkları ve kültürel değerleri iletmede önemli oldukları tespit edilmiştir. Çalışmada karikatürlerde, Türk gelenek, görenek ve davranış biçimlerini, Türk kadınının toplumdaki yerini, tüketim alışkanlıklarındaki değişimi ve bilime olan bakış açısının değişimi gözlenmiştir.

Aşağıdaki örneklerde yer alan tezler, ESTT’nin Eğitimin Sosyal Temelleri boyutu kapsamında yer almaktadır. Bu örnek çalışmalar, sosyolojik olaylar ve toplum yapısı ilişkisini ortaya koyması açısından ESTT alanına katkı sağlamaktadır.

Tema: Biyografi

Atakan (2018)'in “*Eğitim Sosyolojisi Açısından Ahmet Mithat Efendi’nin Edebi Eserlerinde Toplum ve Eğitim*” adlı tez çalışmasında, edebi eserlerinde yer aldığı şekliyle Ahmet Mithat Efendi’nin toplum ve eğitim hakkındaki düşüncelerinin

incelenmesi amaçlanmıştır. Ahmet Mithat Efendi'ye göre eğitim, yaşanan toplumsal sorunları engelleyebilecek en önemli toplumsal kurumdur.

İnce (2010)'nin “*Halil Fikret Kanad'ın Hayatı, Eserleri ve Eğitim Anlayışı*” adlı tez çalışmasında, Halil Fikret Kanad'ın hayatı incelenerek eserlerinde eğitime ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Halil Fikret Kanad'ın Türk eğitim tarihinde önemli eğitimcilerimizden birisi olduğu, öğretim yöntem ve teknikleri ile eğitim sosyolojisiyle ilgili çalışmalar yaptığı ve pedagoji ile milli terbiye kavramlarına eserlerinde sıkça yer verdiği tespit edilmiştir.

Küçükahmet (2008)'in “*Mitat Enç'in Hayatı ve Eğitim Anlayışı*” adlı tez çalışmasında, özel eğitim alanında önemli çalışmaları olan Mitat Enç'in hayatı, eserleri ve özel eğitim ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Mitat Enç'in özel eğitim konusunda değişmelere ve gelişmelere yönelik fikirleri incelenmiştir. Enç'in çalışmalarıyla Türkiye'de özel eğitim alanında araç gereç sorunu çözüldüğü, bilgi ve yetenek testleri ile öğrenci adayı seçme ilk kez uygulandığı, yükseköğretimde seçmeli ders ifadesinin kullanıldığı, programlı staj uygulamalarının başladığı, ölçme değerlendirme ve psikoloji gibi derslerin ilk kez öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretilmeye başlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tema: Öğrenci

Beyaz (2014)'ın “*Özel Dershanelerde Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Profili (Ankara İli Örneği)*” adlı tez çalışmasında özel dersanelerle üniversiteye giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin profilini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, özel dersanelerde üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanan öğrencilerin %78'nin orta gelirli aileye mensup olduğu, %58'nin ayda bir kez sinema veya tiyatro gibi bir etkinliğe katılabildiği, %90'ının kendi odaları olduğu, %69'unun annesinin çalışmadığı ve çoğunluğun babasının serbest meslekle uğraştığı belirlenen bulgular arasında yer almıştır.

Tema: Öğretmen

Barut (2018)'un “*Türk ve Dünya Sinemasında Harika Öğretmen Miti*” adlı tez çalışmasında, Türk ve dünya sineması örneklerinde Harika Öğretmen Miti temel alınarak, işini iyi yapan öğretmenle kötü yapan öğretmenlerin yer aldığı filmler analiz edilmiş ve bu filmlerin öğretmenlik mesleği açısından çözümlemesinin yapılması amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, 1930-2015 yılları arasında yayınlanan,

Türkiye de dahil olmak üzere, 21 farklı ülkeden 60 film örneğinde Harika Öğretmen Miti'nin daha yüksek bir oranda dayanak oluşturduğu, filmlerin öğretmen ve öğretmenlik mesleği ile ilgili olumlu, olumsuz ve hem olumlu hem olumsuz mesaj içerdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tema: Çocuk eğitimi

Alabaş (2014)'ın “*Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim ve Tarih Anlayışı Açısından İncelenmesi (1928-1950)*” adlı tez çalışmasında, Cumhuriyet Döneminde çocuk eğitiminde tercih edilen çocuk dergilerin eğitim ve tarihe bakışları çeşitli açılardan incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocuk dergilerinin eğitimsel konulara yer verdiği ve çocuklara Türklük bilinci, vatan sevgisi, çalışkanlık ve doğruluk ile ilgili değerler kazandırılmak istendiği tespit edilmiştir.

Tema: Değerler eğitimi

Üzer (2019)'ın “*Küçük Hezarfen Yer Çizgi Filminde Yer Alan Milli Kültür, Milli Değer, Milli Kimlik Unsurlarının İncelenmesi*” adlı tez çalışmasında, TRT Çocuk kanalında yayınlanmış olan "Küçük Hezarfen" çizgi filminde milli kültür, milli değer ve milli kimlik unsurları incelenmiştir.

Tema: Tarihsel gelişim

Gündüz (2014)'ün “*Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Müzik Eğitiminin Gelişimi*” adlı tez çalışmasında, Cumhuriyet döneminden günümüze müzik eğitiminin gelişimi ve Atatürk'ün düşüncelerinin müzik eğitimi ve müzik bilimi üzerine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Atatürk'ün düşünceleri ve müzik eğitimiyle ilgili fikirlerinin etkili olduğu ve Cumhuriyet Dönemi'nin düşüncelerini yansıtan kurumlar açıldığı görülmüştür. Bu kurumlar arasında Musiki Muallim Mektebi, Riyaset-i Musiki Heyeti, İstanbul Belediye Konservatuvarı, Ankara Devlet Konservatuvarı, Gazi Terbiye Enstitüsü Müzik Bölümü ve Askeri Müzik Okulu yer almaktadır.

Çitil (2009)'ın “*Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Kadar Türkiye'de Özel Eğitim (1923-2007)*” adlı tez çalışmasının amacı, 1923-2007 yılları arasında Türkiye'de özel eğitimle ilgili hizmet veren kurum ve kuruluşların işleyişini incelemektir. Araştırmanın sonucunda, Türkiye'de özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime yönelik yapılan çalışmaların 40 yıllık bir süredir gelişim göstermeye başladığı tespit edilmiştir. Çalışmada bu gelişmelerin, önceleri gönüllü kişilerin yaptığı çalışmalar,

kamuoyu oluşturma faaliyetleri, uluslararası bildirgeler ve sosyal sorumluluk projeleriyle planlı olmayan bir biçimde gerçekleştirildiği, daha sonra ise bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmeye çalışıldığı sonuçlar vurgulanmıştır.

Tema: Kurum ve kuruluşlar

Doğan (2015)'ın “*Özel İşletmelerdeki Eğitimlerin Çalışan ve İşletme Açısından Değerlendirilmesi*” adlı tez çalışmasında, özel işletmelerde insan kaynağının gelişimini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen eğitimler değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, özel işletmelerde insan kaynağının gelişimine yönelik verilen eğitimlerin etkili olması nedeniyle motivasyonu yüksek, kaliteli işler ortaya çıkaran ve kişisel gelişime açık bireyler yetiştirilmesinin olası olduğu belirtilmiştir. Araştırmada ayrıca, eğitimlerin, bireylerin performansını düşüren unsurları önleyeceği, verimli ve başarılı bir iş ortamı oluşacağı ortaya konmuştur.

Yıldız (2010)'un “*Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Bir Model Olan Bilim ve Sanat Merkezleri Üzerine Bir Araştırma*” adlı tez çalışmasında, BİLSEM'lerin amaçlarına ulaşma durumları öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilerek bu görüşler arasında anlamlı düzeyde fark olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, BİLSEM'lerin donanımının öğretmenlere göre yetersiz, öğrencilere göre ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre BİLSEM'lerin çevreyle olan iş birliği, öğretmenler tarafından yetersiz görülürken, öğrenciler tarafından orta düzeyde, veliler tarafından ise yeterli görülmüştür.

Akkuş (2010)'un “*Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görevli Rehber Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeylerinin Değerlendirilmesi*” adlı tez çalışmasında, Ankara ilindeki rehberlik araştırma merkezlerinde görevli rehber öğretmenlerin iş doyumu düzeyleri bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda, rehberlik araştırma merkezlerinde görevli rehber öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mezun oldukları alan, çalışma yılı ve çalışma koşullarının teknolojik yeterliliği gibi değişkenleri ile iş doyumu düzeyleri arasında anlamlı farklılaşma bulunmadığı, kurum yönetimiyle iyi ilişkiler kurmaları açısından değerlendirildiğinde ise anlamlı farklılaşma bulunduğu tespit edilmiştir.

Özetle bu çalışmada ESTT alanında yapılan tez çalışmaları konu ve yöntemsel (metadoloji) bağlamda incelenmiş, bunun için içerik analizi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma kapsamında incelenen çalışmalar konu bakımından incelendiğinde, ESTT alanında yapılan

tez çalışmalarında ağırlıklı olarak Eğitimin Sosyal Temelleri (EST) çerçevesinde konulara yer verildiği belirlenmiştir. Bu kapsamda, Tozoğlu (2010)'nın “*Batı Seyahatnamelerine Göre XX. Yüzyıl Başlarında (1900-1923) Osmanlı Toplumunda Aile Kültürü ve Eğitimi*” adlı tez çalışması, Günkör (2011)'ün “*Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi*” adlı tez çalışması, Koyuncu (2011)'nin “*Kadın Öğretmenlerin Sorunları ve Toplumsal Cinsiyet: Diyarbakır İli Örneği*” adlı tez çalışması, Avcı (2012)'nin “*Tunç'un Kültür, Medeniyet ve Eğitim Anlayışı*” adlı tez çalışması ve Şahin (2016)'in “*Toplumsal Cinsiyet Hareketliliğinde Erkekliğin Dönüşümü: Eğitim, Kültür ve Etkileşim*” adlı tez çalışmasının Eğitimin Sosyal Temelleri (EST) kapsamında tez örnekleri arasında verilebilir.

Bu çalışmada yapılan konu bağlamına dayalı içerik analiz sonuçlarına göre, ESTT alanında Eğitimin Tarihi Temelleri alt boyutunda yapılan tezler de oldukça farklı konuları ele almıştır. Atakul (2007)'ün “*Gazi Eğitim Fakültesinin 1982-2004 Yılları Arasındaki Tarihsel Gelişimi*” adlı tez çalışması, Cihan (2010)'ın “*2000-2008 Yılları Arasındaki Talim ve Terbiye Kurulu Kararlarının Değerlendirilmesi*” adlı tez çalışması, Sanıyaman (2011)'in “*Türk Eğitim Vakfı*” adlı tez çalışması, Gündüz (2014)'ün “*Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Müzik Eğitiminin Gelişimi*” adlı tez çalışması ve Polat (2014)'in “*Mütarekeden Cumhuriyete Basında Eğitim ve Öğretmen Sorunları (1918-1923)*” adlı tez çalışması, bu çalışmada incelenen Eğitimin Tarihi Temelleri kapsamında tez örnekleri olarak sıralanabilir. Diğer taraftan bu çalışma kapsamında yapılan içerik analizi sonucunda ESTT alanında tez çalışmaları yapılan ve alanın diğer bir boyutunu oluşturan Eğitimin Felsefi Temelleri açısından, yoğunluğun EST boyutuna göre daha az olduğu gözlenen sonuçlar arasında yer almıştır. Aydın (2006)'in “*Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemine Yansımaları*” adlı tez çalışması, Kamer (2013)'in “*Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)*” adlı tez çalışması Eğitimin Felsefi Temelleri kapsamında tez örnekleri arasında yer verilebilir. ESTT alanında Eğitimin Felsefi Temellerine dayanan tez çalışmalarının sayıca az olması, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında verilen dersler kapsamında Felsefe ve boyutlarına yönelik derslerin az olması, felsefe kapsamında yer alan konulara yönelik araştırmacıların farkındalık durumları gibi çeşitli nedenler üzerinde düşünülmesi gereğini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan alanyazında Eğitimin Felsefi Temelleri konusunu ele alan makalelerin tezlere göre sayıca oldukça fazla olduğu da gözlenen bir diğer husus olmuştur.

Araştırma bulgularının ortaya çıkardığı bir diğer dikkat çekici nokta, ESTT alanında tez çalışmalarının en çok 2010 ve 2019 yıllarında gerçekleştirilmiş olmasıdır. Tez çalışmaları ağırlıklı olarak ESTT alanında lisansüstü programların bulunduğu, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak ilgili alanın adı, Gazi Üniversitesinde *Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri*, Ankara Üniversitesi ve Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde ise *Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri* olarak geçmektedir. Tez çalışmaları düzeyleri bakımından incelendiğinde, yüksek lisans çalışmalarının ağırlıklı olduğu belirlenmiştir, bu noktada ESTT alanında doktora düzeyinde programın sadece Ankara Üniversitesinde olduğu bilgisi önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada içerik analizine tabi tutulan tezler yöntemsel açıdan da incelenmiştir. Tez çalışmaları araştırma modeline göre incelendiğinde, tarama modelinin yoğun olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun sebebi, Eğitimin Sosyal Temellerine dayanan çalışmaların sayıca fazla olması ve bu kapsamda yer alan ve incelenen konular için uygun olan yöntemin daha çok tarama modelini gerektirmesi olarak açıklanabilir. İncelenen tezlerde tarama modelini sırasıyla nitel araştırma, tarihsel araştırma, betimsel araştırma ve doküman incelemesi izlemiştir.

Diğer taraftan, bu çalışmada incelenen tez çalışmalarında dikkat çeken bir diğer unsur, dokümanlar üzerinde çok sayıda çalışmanın yapılmış olmasıdır. Doküman olarak tezlerde belge ve doküman, ders kitabı, gazete, çizgi film, çocuk kitabı, film, karikatür gibi çeşitlilikten yararlanıldığı dikkat çekmiştir. Araştırmada incelenen tezler odaklanılan konularla ilişkili olarak en çok literatür taraması ve doküman inceleme çalışması özelliği göstermektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırmada ulaşılan temel sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir. Buna göre:

- Araştırmada 2002-2019 yıl aralığında ESTT alanında yapılan tezlerin, yayımlandıkları yıllara göre en çok 2010 ve 2019 yılında yapıldığı (f=10) ve bunu 2011 yılında yapılan tez çalışmalarının (f=9) izlediği tespit edilmiştir.
- ESTT alanında yapılan tezlerin düzeylerine göre dağılımı incelendiği zaman, ağırlıklı olarak (%86) yüksek lisans düzeyinde tez çalışması yapıldığı belirlenmiştir. Üniversitelerin ilgili birimlerine bakıldığında, alana yönelik açılan programların daha çok yüksek lisans düzeyinde olması bu sonuç üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.
- Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerin araştırma modeline göre dağılımı sonuçları, bu alanda yapılan tezlerde araştırma modellerinin çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymuştur. Yapılan tezlerde (2002-2019) ağırlıklı olarak tarama modeli, nitel araştırma yaklaşımı ve tarihsel araştırmaların kullanıldığı belirlenmiştir. Bu modellerin tercih edilmesinde, ESTT alanında yapılan çalışmaların konu kapsamı ve amaçlanan unsurların etkili olduğu söylenebilir. Belirtilen bu araştırma modellerinin dışında alanda yapılan tezlerde nitel araştırma modellerinin de sık kullanıldığı gözlenmiştir.
- Tezlerin örneklem grubu özelliklerine göre dağılımı ise, ESTT alanındaki tezlerin büyük çoğunluğunun dokümanlara dayalı araştırmalar olduğunu göstermiştir. İncelenen tez çalışmalarında kullanılan dokümanlar, kitap, karikatür, film ve dergi gibi çeşitlilik göstermektedir.
- ESTT alanında yapılan tezlerde çalışma grupları açısından incelendiğinde, birinci sırada dokümanlar, ikinci sırada öğrenciler, üçüncü sırada ise öğretmenler izlemektedir.

- Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerde, en çok (f=14) amaçlı örneklem ve tesadüfi örneklem (f=10) tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca elde edilen sonuçlar, incelenen tezlerin yarısından fazlasında (%64,52) örneklem tekniği bilgisine yer verilmediğini göstermiştir.
- ESTT alanında yapılan tez çalışmalarında, veri toplama aracı olarak ağırlığın (%26) literatür taramasında olduğu, bunun dışında anket (%21), doküman incelemesi (%12), görüşme (%11), ölçek (%7), belge tarama (%5), gözlem (%4) gibi diğer araçların da kullanıldığı gözlenmiştir. Bu sonuç, ESTT alanında yapılan tezlerde veri toplama araçları açısından çeşitliğe işaret etmektedir.
- Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezlerde veri analiz tekniği olarak, nicel analiz (%24), içerik analizi (%21), betimsel analiz (%12), tarihsel analiz (%6) ve tümevarımcı analiz (%2) gibi çeşitli analiz tekniklerinden yararlanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte incelenen tezlerin dörtte birinden fazlasında (%31) veri analizi tekniği konusunda bilgi verilmemiştir.
- Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında yapılan tezler üzerinde yapılan analiz çalışmasında, konularına göre tez çalışmalarının en çok Eğitimin Sosyal Temelleri (f=48) alt boyutunda yoğunlaştığı görülmüştür. Bunun yanısıra, alanda incelenen tezlerde zengin bir konu teması olduğu görülmüştür. Bunlar arasında, değerler eğitimi, öğretmenlik mesleği, kurumların tarihi geçmişi, eğitim alanında önemli kişilerin biyografileri vd. yer almaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma kapsamında yer alan ESTT alanında yapılmış tezlere yönelik gerçekleştirilen incelemenin sonucunda elde edilen sonuçlar kapsamında, alanda çalışma yapan ve yapacak olan araştırmacılara yönelik öneriler yer almaktadır. Aşağıda verilen önerilerin Eğitim Bilimleri alanına ve bu alanda çalışmalar yapan araştırmacılara katkı sağlaması umulmaktadır.

- İncelenen tezler konularına göre değerlendirildiğinde, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri alanında yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak Eğitimin Sosyal Temelleri alt boyutunda gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Bunu Eğitimin Tarihi Temelleri alanında yapılan tez çalışmaları izlemiştir. Yapılacak yeni çalışmalarda alanın kapsamına giren Eğitimin Felsefi Temelleri ve alanın özelliklerini yansıtacak diğer konularda da

alışmalar yapılması önerilebilir. Bu alanlara yönelik çalışmalar ile alanda çeşitli ve çok boyutlu konulara odaklanılabilir.

- ESTT alanında yapılacak yeni çalışmalarda, metodoljik (yöntemsel) açıdan verilecek gerekli bilgi ve detaylar yer alabilir. Çalışmaların yöntem bölümünde verilecek detaylar özellikle alanda yeni çalışma yapan araştırmacılar için katkı sağlayıcı ve bilgilendirici olacaktır.
- Bu araştırmada incelenen tez çalışmalarında örneklem birimi olarak öğretmen fazlaca tercih edildiği gözlenmiştir. Bununla birlikte alanda yapılacak yeni çalışmalarda, öğretmen teması çerçevesinde öğretmenlik mesleği, öğretmen yeterlilikleri ve öğretmen yetiştirme konuları gibi çeşitli alt başlıklar da yeni çalışmalar için incelenecek konu başlıkları arasında önerilebilir. Yine alana özgü yapılacak yeni çalışmalar kapsamında farklı örneklem grupları ile çalışmalar tasarlanabilir.

KAYNAKLAR

- Abide, Ö. (2015). *Farklı program uygulayan liselerin öğrenci profillerinin incelenmesi (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Açıkalın, A. (1988). Kırk yıl önce, kırk yıl sonra. *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi*, 137, 17-19.
- Akkaş, H. (2017). *Afrika kökenli Türklerin eğitim deneyimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkuş, O. (2010). *Rehberlik araştırma merkezlerinde görevli rehber öğretmenlerin iş doyumunu düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akyüz, Y. (2001). *Başlangıçtan 2001'e Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Alfa.
- Akyüz, Y. (2015). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2015*. Ankara: Pegem.
- Alabaş, R. (2014). *Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinin eğitim ve tarih anlayışı açısından incelenmesi (1928-1950)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alım, M. & Bekdemir, Ü. (2006). Coğrafya öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Milli Eğitim Dergisi*, 172, 263-275.
- Alkan, C. (1987). Öğrenme-öğretme süreçleri ilkeler. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1), 209-229.
- Altheide, D. (1996). Process of document analysis. D. Altheide (Ed.) *Qualitative media analysis*. Thousand Oaks: Sage.

- Altıntaş, E. (2012). *Öğrenci, öğretmen ve idarecilerin görüşlerine göre iç göçün yaşandığı bölgelerdeki ilköğretim okullarında eğitim öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlar: Esenyurt örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altun, E. & Özsevgeç, T. (2016). 2005-2015 yılları arasında argümantasyon üzerine yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Fen Eğitimi ve Araştırmaları Derneği Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi*, 4(2), 74-87.
- Ankara Üniversitesi. (1975). *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1965-1975*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Ankara Üniversitesi. (2020). *Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı*. <http://egitim.ankara.edu.tr/egitimin-felsefi-sosyal-ve-tarihi-temelleri-bilim-dali/> adresinden erişilmiştir.
- Arslan, A. (2016). Eğitimin felsefî temelleri. A. R. Akdeniz & M. Küçük (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 43-63). Ankara: Nobel.
- Arslan, H. (2017). *Bilgisayar oyunlarından gündelik hayata kültürel bir aktarım süreci olarak yabancı dil öğrenimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atakan, Ö. (2018). *Eğitim sosyolojisi açısından Ahmet Mithat Efendi'nin edebi eserlerinde toplum ve eğitim*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atakul, A. (2007). *Gazi eğitim fakültesinin 1982-2004 yılları arasındaki tarihsel gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, B. (2012). *Tunç'un kültür, medeniyet ve eğitim anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayaz, M. F., Oral, B. & Söylemez, M. (2015). Türkiye’de öğretmen eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 14(2), 787-802.
- Aydemir, A. (2019). Yönetici, öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitim felsefesine odaklanan çalışmaların analizi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(42), 2742-2752.

- Aydiner, A. (2006). *Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde Avrupa Birliği eğitim politikaları ve Türk eğitim sistemine yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydoslu, D. (2014). *Mesleki eğitim merkezlerinde yürütülen çıraklık eğitiminin değerlendirilmesi: Ankara ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bakioğlu, A. (2015). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel.
- Balcı, A. (2006). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem.
- Barut, H. (2018). *Türk ve dünya sinemasında harika öğretmen miti*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, İ. E. (1993). *Eğitim psikolojisi, modern eğitimin psikolojik temelleri*, Ankara: Kadioğlu.
- Bayraklı, S. (2019). *Fen eğitimi alanında 2008-2018 yılları arasında deneysel araştırma ile yapılmış yüksek lisans tezlerinin içerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Beyaz, O. (2014). *Özel dershanelerde üniversite giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin profili (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Beyköylü, D. (2018). *İlköğretim müfettişliğinde kadın istihdamına ilişkin tutumlar (1990-2013 yıllarını karşılaştıran bir araştırma tekrarı) (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bingöl S. (2006). *Almanya ve Hollanda'da Türk göçmen işçi çocuklarına dönük eğitim politikaları ve uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Buchberger, F., Campos, B. P., Kallos, D., & Stephenson, J. (2000). *Green paper on teacher education in Europe*. Sweden, <http://ntee.umu.se/publications/greenpaper/greenpaper.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.

- Can, Ş. (2005). Öğretme-öğrenmede ipuçları ve pekiştireçlerin rolü. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 97-109.
- Cihan, D. (2010). 2000-2008 yılları arasındaki talim ve terbiye kurulu kararlarının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Connel, R. (2009). Good teachers on dangerous ground: towards a new view of teacher quality and professionalism. *Critical Studies in Education*, 50(3), 213-229.
- Corbetta, P. (2003). *Social research: theory, methods and techniques*. Thousand Oaks: Sage.
- Çifçi (2018). *Okulöncesi eğitimi alanındaki araştırmaların yönelimleri: İçerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Çitil, M. (2009). *Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye'de özel eğitim (1923-2007)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çitil, M. (2016). *Engelli çocuğu olan ailelerin toplumsal yapısı ve eğitsel sorunları (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Delialioğlu, M. (2009). *Himaye-i etfal cemiyeti ve eğitim boyutu*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*, Ankara: Pegem.
- Doğan, Ö. (2015). *Özel işletmelerdeki eğitimlerin çalışan ve işletme açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doruk, E. & Çakmak, M. (2019). *Öğretmen yetiştirme konulu tezlerin analizi (1990-2019)*. Uluslararası 24 Kasım Başöğretmen Eğitim ve Yenilikçi Bilimler Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Ankara.
- Duman, T. (1991). *Türkiye'de ortaöğretime öğretmen yetiştirme*. İstanbul: MEB.
- Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri. (2021). <https://yukseklisansduyurulari.wordpress.com/adresinden-erişilmiştir>.
- Er, T. (2000). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Nobel.
- Erdem, A. (2015). Türkiye'deki öğretmen yetiştirmenin a, b, ç si. *Journal of Teacher Education and Educator*, 4(1), 16-38.

- Erdem, İ., Kaya, S., İşkol, S., & İşcan, A. (2019). Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim bölümünde yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(3), 430-441.
- Ergün, M. (2014). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Pegem.
- Gazi Üniversitesi. (2020). *Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı*. <http://gef-egitimbilimleri-egitimprogramlari.gazi.edu.tr/posts/view/title/dersler-168589?siteUri=gef-egitimbilimleri-egitimprogramlari> adresinden erişilmiştir.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş iletişim alanından örneklerle*. Ankara: Siyasal.
- Gök, T. (2009). *Türk Eğitim Derneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gönen, Z. (2008). *T.C Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulların tarihsel gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Guttek, G. L. (2014). *Eğitime felsefî ve ideolojik yaklaşımlar*. Ankara: Ütopya.
- Gündoğdu, K., Aytaçlı, B., Aydoğan, R., & Yıldırım, C. (2015). Öğretmen yeterlikleri alanında yazılan makalelerin içerik analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 30-43.
- Gündüz, Y. (2014). *Cumhuriyet döneminde Türkiye'de müzik eğitiminin gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güncör, C. (2011). *Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürlek, Z. (2009). *Yurt Dışındaki Üniversite Öğrencisi Türk gençlerinin sosyalleşme sorunları: Viyana Üniversitesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürten, E., & Demirel, Ö. (2010). Avrupa Birliği ve Türkiye'deki öğretmen yeterliklerin karşılaştırmalı incelenmesi. *Proceedings of International Conference on Teacher Training Policies and Problems II*, 396-401.
- Hansen, A. (2003). *İçerik çözümlemesi*. Ankara: Alternatif.
- Hook, S. (1973). *Education and the taming of power*. Illinois: Open Court.

- İlhan, H. (2009). *Küreselleşmenin Eğitime Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İn, N. (2015). *1968-2012 yılları arasında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan girişimcilik becerilerinin içerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnandı, Y. (2019). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Karahan.
- İnce, R. (2010). *Halil Fikret Kanad'ın hayatı, eserleri ve eğitim anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Janis, L. (1949). *The problem of validating content analysis*. New York: George W. Stewart.
- Kamer, S. (2013). *Türk eğitim sisteminde karma eğitime ilişkin fikirler, tartışmalar ve uygulamalar (1908 - 1950)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kamer, S. (2020). *Eğitimin sosyal ve kültürel temelleri: kavramlar, olgular ve olaylar*. Ankara: Pegem.
- Karakoç, B., Turan Özpolat, E. & Kara, K. (2018). Türkiye'de öğretmen yetiştirme konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (1987-2017). *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(24), 313-333.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. İstanbul: Nobel.
- Kardeş, S., Akman, B. & Yazıcı, D. (2018). Üstün Yetenekliler Alanında Yapılmış Tezlerin Analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 411-430.
- Kaya, A. (2014). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Anı.
- Kayahan, T. (2017). *Erkek sanat enstitüleri (1943-1974)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaysılı, A. (2013). *Yurt dışına göç olgusu ve eğitim ilişkisi (Konya ili Kulu ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189.
- Kıran, S. (2019). *Türkiye'de ve Almanya'da görev yapan Türk kökenli öğretmenlerde toplumsal cinsiyet kurguları; Ankara ve Berlin örneği karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kızıloluk, H. (2007). Ekonominin eğitimin amaçları ve içeriği üzerindeki etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1), 21-30.
- Korkmaz, A. (2006). Eğitimin ve ekonomi arasındaki ilişkiler. L. Küçükahmet (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 96-97). Ankara: Nobel.
- Koyuncu, Ö. (2011). *Kadın öğretmenlerin sorunları ve toplumsal cinsiyet: Diyarbakır ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kozikoğlu, İ. & Senemoğlu, N. (2016). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerinin içerik analizi (2009-2014). *Eğitim ve Bilim*, 40(182), 29-41.
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: The assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45(3), 214-222.
- Kuran, K. (2002). *Öğretmenlik mesleği*. Ankara: Mikro.
- Küçükahmet, L. (2016). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel.
- Küçükahmet, L. (2007). 2006-2007 öğretim yılında uygulamaya başlanan öğretmen yetiştirme lisans programlarının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 203-218.
- Küçükahmet, T. (2008). *Mitat Enç'in hayatı ve eğitim anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçüközer, A. (2016). Fen Bilgisi Eğitimi alanında yapılan doktora tezlerine bir bakış. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 10(1), 107-141.
- Labuschagne, A. (2003). Qualitative research - airy fairy or fundamental?. *The Qualitative Report*, 8(1), 100-103.
- MEB. (2017). *Ulusal öğretmen strateji belgesi 2017-2023*. Ankara: MEB.
- Morris, V. (1963). *Becoming an educator*. Boston: Houghton Mifflin.
- Ottaway, A. K. C. (1968). *Education and society*, London: Routledge and Kegan Paul.
- Öğretmen yeterlilikleri (2020). http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/13161921_YYretmenlik_MesleYi_Genel__YETERLYKLERi_onaylanan.pdf adresinden erişilmiştir.

- Özçubukçu, Y. (2013). *Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye'de toplumsal değişimin tanığı olarak karikatürler (1928-1940) ve eğitim*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, Ç. (2011). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem.
- Özdemir, Z. (2018). *İngiliz basınına göre tanzimat dönemi (1839-1856) toplum ve eğitim hayatı: Morning Chronicle ve Morning Post gazeteleri örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, C. (1988). *Türkiye'de düünden bugüne öğretmen yetiştiren kurumlar*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- Özyar, A. (2003). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen yetiştirme politikaları* http://oyegm.meb.gov.tr/ortasayfa/gn_md_sunuu.htm adresinden erişilmiştir.
- Pamukkale Üniversitesi. (2021). *Eğitimin sosyal ve tarihi temelleri bilim dalı*. <https://www.pau.edu.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Polat, Ü. (2014). *Mütarekeden cumhuriyete basında eğitim ve öğretmen sorunları (1918-1923)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sanıyaman, S. (2011). *Türk eğitim vakfı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schreglmann, S. (2016). Türkiye'de program geliştirme konusu ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1492-1500.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. & Dünder, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 428-449.
- Seven, M. (2010). Eğitimde bilginin felsefi temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 197-207.
- Soylu, A. (2018). *Özel okullarda okul içi süreçlerin ayrıcalıklı kimliğin kurulumunda ve yeniden üretimindeki rolü*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Spindler, G. (1963). *Education and culture: anthropological approaches*. U.S.A.: Holt, Rinehart and Winston.

- Şahin, A. (2011). Öğretmen algılarına göre etkili öğretmen davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 239-259.
- Şahin, M. (2016). *Toplumsal cinsiyet hareketliliğinde erkekliğin dönüşümü: eğitim, kültür ve etkileşim*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Şanal, M. & Güçlü, M. (2005). Yenileşme dönemi eğitimcilerinin öğretmenlik mesleğine bakışları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 137-154.
- Şimşek, H. (2009). Methodical problem in the researches of educational history. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(1), 33-51.
- Şişman, M. (2001). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: Pegem.
- Şişman, M. (2015). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem.
- Tozoğlu, E. (2010). *Batı seyahatnamelerine göre xx. yüzyıl başlarında (1900-1923) Osmanlı toplumunda aile kültürü ve eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Turan, M. (2009). *1950 ile 1960 yılları arası ortaokul tarih dersi kitaplarında yer alan milli kimlik kavramının içerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2019). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkoğlu, A. (2005). *109 soruda öğretmenlik meslek bilgisine giriş*. İstanbul: Kare.
- Uğurlu, C. (2018). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Uzunbaz, D. (2019). *Türkiye’de 2006-2017 yılları arasında kimya öğretmen eğitimi alanında yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Ültanır, G. (2003). Eğitim ve kültür ilişkisi-eğitimde kültürün hangi boyutlarının genç kuşaklara aktarılacağı kaygısı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 291-309.
- Üzer, M. (2019). *Küçük Hezarfen yer çizgi filminde alan milli kültür, milli değer, milli kimlik unsurlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Varış, F. (1973). *Öğretmen yetiştirme üzerine*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology*. London: Open University Press.
- Woodhall, M. (1994). Eğitim ekonomisi: Toplu bir bakış. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 281-293.
- Yağan, S. A., & Çubukçu, Z. (2021). Eğitim programları ve öğretim alanında tamamlanmış doktora tezlerinin içerik analizi (2006-2017). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 157-176.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız Teknik Üniversitesi. (2021). *Eğitimin sosyal ve tarihi temelleri bilim dalı*. <http://www.egb.yildiz.edu.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Yıldız, H. (2010). *Üstün yeteneklilerin eğitiminde bir model olan bilim ve sanat merkezleri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2018). *TRT çocuk dergisinde milli değerler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YÖK. (2020). *Öğretmen yetiştirme programları*. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden erişilmiştir.
- Yücer, N. (2010). *Cumhuriyet Dönemi'nde köye öğretmen yetiştiren kurumlar ve eğitim programlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK-1. İçerik Analizi

İçerik Analizi Formu	
Künye Bilgileri	
Başlık:	
Yazar:	
Yayın Yılı:	
Üniversite:	
Tezin Düzeyi:	
Araştırmanın Özellikleri	
Tezin Araştırma Modeli:	
Tezin Örneklem Birimi:	
Tezin Örneklem Tekniği:	
Tezin Veri Toplama Tekniği:	
Tezin Veri Analizi Yöntemi:	
Tezin Konusu:	

EK-2. İçerik Analizine Dahil Edilen Tezler

1. Abide, Ö. (2015). *Farklı program uygulayan liselerin öğrenci profillerinin incelenmesi (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
2. Akalın, M. (2011). *1990-1999 yılları arasında alınan Talim ve Terbiye Kurulu kararlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
3. Akbaş, A. (2006). *Köy çocuklarının ortaöğretime geçiş sürecinde yaşadıkları sorunların toplumsal cinsiyet açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
4. Akbayrak, K. (2014). *Erken cumhuriyet döneminde sosyalleşme aracı olarak süreli çocuk yayınları (mektepli gazetesi, çocuk, çocuk sesi dergileri örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
5. Akkaş, H. (2017). *Afrika kökenli Türklerin eğitim deneyimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
6. Akkuş, O. (2010). *Rehberlik araştırma merkezlerinde görevli rehber öğretmenlerin iş doyumu düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
7. Alabaş, R. (2014). *Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinin eğitim ve tarih anlayışı açısından incelenmesi (1928-1950)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
8. Altıntaş, E. (2012). *Öğrenci, öğretmen ve idarecilerin görüşlerine göre iç göçün yaşandığı bölgelerdeki ilköğretim okullarında eğitim öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlar: Esenyurt örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
9. Arslan, E. (2013). *Yetiştirme yurtlarında kalan bireylerin eğitim sorunları: İstanbul ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
10. Arslan, H. (2017). *Bilgisayar oyunlarından gündelik hayata kültürel bir aktarım süreci olarak yabancı dil öğrenimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
11. Aslan, C. (2014). *Erken cumhuriyet döneminde eğitim bilimleri alanında yurt dışına öğrenci gönderilmesi olgusu: 1923-1940*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
12. Aslan, F. (2017). *Kentsel dönüşümün Mamak –Boğaziçi semtinde çocukların eğitimi üzerine etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
13. Aras, H. (2006). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel ilgi alanları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
14. Arslan, Y. (2010). *Yusuf Akçura'nın eğitim ve kültür görüşleri*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
15. Atakan, Ö. (2018). *Eğitim sosyolojisi açısından Ahmet Mithat Efendi'nin edebi eserlerinde toplum ve eğitim*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
16. Atakul, A. (2007). *Gazi eğitim fakültesinin 1982-2004 yılları arasındaki tarihsel gelişimi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
17. Ateş, E. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin, ilkökul 1. sınıfa devam eden öğrencilerin okula uyumlarına ilişkin görüşleri (Ankara İli Çubuk İlçesi örneği)*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
18. Ateş, Ş. (2019). *Erken Cumhuriyet Dönemi Türk milli eğitim sisteminin oluşmasında idealizm ve romantizmin etkileri*. Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
19. Avcı, B. (2012). *Tunç'un kültür, medeniyet ve eğitim anlayışı*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
20. Avcı, E. (2015). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin, sosyo-kültürel durumları ve enformatik bilgi düzeylerinin, yaşam doyumlari ile ilişkisi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
21. Aydoslu, D.(2014). *Mesleki eğitim merkezlerinde yürütülen çıkraklık eğitiminin değerlendirilmesi: Ankara ili örneği*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
22. Aydınar, A. (2006). *Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde Avrupa Birliği eğitim politikaları ve Türk eğitim sistemine yansması*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
23. Barut, H. (2018). *Türk ve dünya sinemasında harika öğretmen miti*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
24. Baş, E. (2002). *Türkiye'de eğitim sendikaları ve etkinliklerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

25. Beyaz, O. (2014). *Özel dershanelerde üniversite giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin profili (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
26. Beyköylü, D. (2018). *İlköğretim müfettişliğinde kadın istihdamına ilişkin tutumlar (1990-2013 yıllarını karşılaştıran bir araştırma tekrarı) (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
27. Bingöl S. (2006). *Almanya ve Hollanda'da Türk göçmen işçi çocuklarına dönük eğitim politikaları ve uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
28. Bulduk, A. (2004). *Polis akademisi tarihi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
29. Büyükkaya, C. (2019). *Farklı okul düzeylerindeki öğrencilerin öğretmen kavramına yönelik metaforik algısı*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
30. Cibişoğlu, M. (2016). *Öğrencilerin toplumsal kökenlerinin, yabancı dil başarılarına ve yabancı dil öğrenmeye yönelik tutumlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
31. Cihan, D. (2010). *2000-2008 yılları arasındaki talim ve terbiye kurulu kararlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
32. Çavdar, G. (2019). *Türk eğitiminde muhafazakârlık: 1959-60 dönemi köy enstitüleri- imam-hatipler örneği*. Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
33. Çitil, M. (2009). *Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye'de özel eğitim (1923-2007)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
34. Çitil, M. (2016). *Engelli çocuğu olan ailelerin toplumsal yapısı ve eğitsel sorunları (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
35. Daloğlu, B. (2013). *Lise tarih dersi kitaplarında yer alan milli kimlik kavramının içerik analizi: 1939-1950*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
36. Delialioğlu, M. (2009). *Himaye-i etfal cemiyeti ve eğitim boyutu*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
37. Demir, M. (2010). *Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver'in eğitim ve kültür anlayışı*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
38. Doğan, Ö. (2015). *Özel işletmelerdeki eğitimlerin çalışan ve işletme açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
39. Durualp, E. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin vatandaşlık algılarının bazı sosyolojik değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
40. Erdoğan, F. (2017). *Eğitimsel ve kültürel aktör olarak kanaat önderleri ve kanaat önderliği olgusu (Van, Bitlis, Muş, Hakkari, Siirt, Şırnak, Ağrı illeri örneği)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
41. Eryılmaz, M. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin üçüncü sınıf hayat bilgisi derslerinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
42. Farlı, H. (2018). *Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem'in eğitim anlayışı ve uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
43. Göşsu, D. (2012). *Leonardo Da Vinci Projesi ile yurtdışına giden meslek lisesi öğrencilerinin mesleki eğitime bakış açıları (Ankara ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
44. Gök, T. (2009). *Türk Eğitim Derneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
45. Gönen, Z. (2008). *T.C Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulların tarihsel gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
46. Gözübüyük, M. (2002). *Türkiye'de demokrasi ve hoşgörü kültür ve eğitiminin yaygınlaştırılmasında sivil toplum kuruluşlarının yeri ve önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
47. Gündüz, Y. (2014). *Cumhuriyet döneminde Türkiye'de müzik eğitiminin gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
48. Günkör, C. (2011). *Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
49. Gürlek, Z. (2009). *Yurt Dışındaki Üniversite Öğrencisi Türk gençlerinin sosyalleşme sorunları: Viyana Üniversitesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
50. Iddırsu, Z. (2017). *İç göçün eğitim üzerindeki etkisi: Akra'da (Gana) başında yük taşıyan kadınlar örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
51. İlhan, H. (2009). *Küreselleşmenin eğitime yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

52. İn, N. (2015). 1968-2012 yılları arasında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan girişimcilik becerilerinin içerik analizi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
53. İnce, R. (2010). *Halil Fikret Kanad'ın Hayatı, Eserleri ve Eğitim Anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
54. Kahveci, S. (2014). *Türk modernleşmesi ve din-devlet ilişkileri bağlamında Kur'an kursu öğretmenlerinin yetkeleri ve toplumsal cinsiyet algıları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
55. Kale, M. (2015). *Hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan değerlerin içerik analizi (1948-2012)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
56. Kamer, S. (2013). *Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908 - 1950)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
57. Karasu, U. (2019). Fen okuryazarlığını etkileyen bazı sosyal değişkenlerin PISA verilerine göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
58. Kaya, E. (2019). *Milli Eğitim Bakanlığının temel eğitim kademesindeki dezavantajlı öğrencilere yönelik kapsayıcı eğitim politika ve uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
59. Kayacan, D. (2013). *1960 askeri darbesinin üniversitelere müdahalesi ve 147'ler tasfiyesi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
60. Kayahan, T. (2017). *Erkek sanat enstitüleri (1943-1974)*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
61. Kaysılı, A. (2019). *Okul kültürünü kuran pratiklerle öğrencilerin sosyokültürel arka planlarının etkileşimi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
62. Kaysılı, A. (2013). *Yurt Dışına Göç Olgusu ve Eğitim İlişkisi (Konya İli Kulu İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
63. Keleş, M. (2019). *Türkçe öğretmen adaylarının okuma ve yazma alışkanlıklarına etki eden faktörler ile bu alışkanlıklar arasındaki ilişki (Gazi Üniversitesi örneği)*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
64. Kıran, S. (2019). *Türkiye'de ve Almanya'da Görev Yapan Türk Kökenli Öğretmenlerde Toplumsal Cinsiyet Kurguları; Ankara ve Berlin Örneği Karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
65. Kıran, U. (2019). *Türkiye'deki sanayileşmenin mesleki eğitime etkisi(1960-1990)*. Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
66. Koyuncu, Ö. (2011). *Kadın öğretmenlerin sorunları ve toplumsal cinsiyet: Diyarbakır ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
67. Küçükahmet, T. (2008). *Mitat Enç'in hayatı ve eğitim anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
68. Özçubukçu, Y. (2013). *Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye'de toplumsal değişimin tanığı olarak karikatürler (1928-1940) ve eğitim*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
69. Özdemir, Z. (2018). *İngiliz basınına göre tanzimat dönemi (1839-1856) toplum ve eğitim hayatı: Morning Chronicle ve Morning Post gazeteleri örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
70. Polat, Ü. (2014). *Mütarekeden cumhuriyete basında eğitim ve öğretmen sorunları (1918-1923)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
71. Sanıyaman, S. (2011). *Türk eğitim vakfı*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
72. Sapmaz, S.(2011). *12 Eylül 1980 Askeri Hükümeti ve 1983-1987 I. Özal Sivil Hükümeti'nin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamalarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
73. Sarı, S. (2010). *Türkiye cumhuriyeti başbakanlık hazine müsteşarlığındaki hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
74. Sığırtmacı, G. (2015). *Öğretmen ve maarif müfettişi görüşlerine göre sınıf yönetimi yeterlik algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
75. Sipahioğlu, Z. (2015). *Turgut Özakman'ın yapıtlarında toplumsal sorunlar*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
76. Soylu, A. (2018). *Özel okullarda okul içi süreçlerin ayrıcalıklı kimliğin kurulumunda ve yeniden üretimindeki rolü*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
77. Şahin, M. (2009). *Türk Ocaklarının eğitim ve kültür faaliyetleri (1912-1931)*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

78. Şahin, M. (2016). *Toplumsal cinsiyet hareketliliğinde erkekliğin dönüşümü: eğitim, kültür ve etkileşim*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
79. Şekercioğlu, B. (2010). *İlköğretim ikinci kademe branş öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşleri*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
80. Temizhan, O. (2006). *Halkevleri ve halkevlerinin 1932-1940 arası eğitim faaliyetleri*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
81. Tereci, S. (2012). *UNESCO Türkiye milli komisyonu eğitim faaliyetleri (1949-2011)*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
82. Tozoğlu, E. (2010). *Batı seyahatnamelerine göre xx. yüzyıl başlarında (1900-1923) Osmanlı toplumunda aile kültürü ve eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
83. Turan, M. (2009). *1950 ile 1960 yılları arası ortaokul tarih dersi kitaplarında yer alan milli kimlik kavramının içerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
84. Turan, S. (2011). *Masalların çocuk hakları bağlamında çözülmesi: her güne bir masal adlı kitap üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
85. Türkes, S. (2008). *İlköğretim 1. kademe 1-3. sınıf hayat bilgisi dersinde yer alan okul heyecanını temasının kazanımlarının gerçekleşme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri (Balıkesir ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
86. Ülker, N. (2011). *Türk Eğitim Sen'in tarihsel gelişim süreci ve Türk basınındaki yeri (1992-2009)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
87. Ünal, B. (2012). *Emniyet Genel Müdürlüğü merkez teşkilatının hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
88. Üzer, M. (2019). *Küçük Hezarfen yer çizgi filminde alan milli kültür, milli değer, milli kimlik unsurlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
89. Yıldız, H. (2010). *Üstün yeteneklilerin eğitiminde bir model olan bilim ve sanat merkezleri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
90. Yılmaz, E. (2010). *İş ve düşünce dergisinde eğitim sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
91. Yılmaz, M. (2018). *TRT Çocuk dergisinde milli değerler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
92. Yılmaz, Y. (2011). *VI. Demirel Hükümeti, askeri ihtilal ve Özal Hükümetleri dönemlerinde öğretmen sorunlarının Türk basınına yansımalarının değerlendirilmesi (1979-1989)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
93. Yücer, N. (2010). *Cumhuriyet Dönemi'nde köye öğretmen yetiştiren kurumlar ve eğitim programlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..